

Hogeschool van Amsterdam
Maatschappij en Recht

Jongerenwerk en homoseksualiteit

Youth Spot
Methodiekbeschrijving Dialoogproject

Jongerenwerk en homoseksualiteit

Methodiekbeschrijving Dialoogproject

Praktijk- en onderzoekscentrum De Karthuizer

Youth Spot, expertisecentrum voor het Amsterdamse jongerenwerk

7	Voorwoord	31	5. Dialoogbijeenkomsten
9	1. Inleiding	31	5.1. Functie in het project
9	1.1. Voorgeschiedenis van dit project	31	5.2. Uitvoering
11	1.2. Jongerenwerk en homoseksualiteit, de context	33	5.3. Beoordeling
12	1.3. Het Dialoogproject in grote lijnen	36	Interview jongerenwerker IJsterk
14	1.4. Typering van de pilots	39	6. Trainingsbijeenkomsten
17	2. Uitgangspunten van de Dialoogmethodiek	39	6.1. Functie in het project
21	3. Introductiebijeenkomst	39	6.2. Uitvoering
21	3.1. Functie in het project	41	6.3. Beoordeling
21	3.2. Uitvoering	45	7. Ondersteunende bijeenkomsten
21	3.3. Beoordeling	45	7.1. Train-de-trainerbijeenkomst
24	Interview jongerenwerkster Civic	46	7.2. Informatieavond voor gesprekspartners
27	4. Voorlichtingsbijeenkomst	47	7.3. Intervisiebijeenkomsten
27	4.1. Functie in het project	48	Interview stagiair SJA
27	4.2. Uitvoering	51	8. Conclusies en aanbevelingen
28	4.3. Beoordeling	51	8.1. Conclusies
		56	8.2. Aanbevelingen

Voorwoord

Hoe kunnen Amsterdamse jongerenwerkers beter openstaan voor homoseksualiteit en optreden tegen homovijandigheid? Met die vraag in het achterhoofd is in de loop van 2009 met vier Amsterdamse jongerenwerkaanbieders in verschillende stadsdelen een bijzonder project uitgevoerd: de 'Dialogoog Jongerenwerk en homoseksualiteit'. Volgens een doordacht stramien kregen jongerenwerkers voorlichting over homoseksualiteit en gingen ze in gesprek met homoseksuele mannen en vrouwen. Vervolgens werden ze getraind in het omgaan met homoseksualiteit en homovijandigheid binnen de praktijk van het jongerenwerk.

In dit boekje doen we verslag van de ervaringen die zijn opgedaan tijdens de vier dialoogtrajecten en beschrijven we zo exact mogelijk de gehanteerde methodiek. Daarmee kunnen andere stadsdelen en jongerenwerkaanbieders binnen en buiten Amsterdam hun voordeel doen.

Na een korte inleiding (hoofdstuk 1) en een overzicht van de uitgangspunten van de methodiek (2) volgen we het stramien van het Dialogoogproject. Dat doen we met hoofdstukken over de introductiebijeenkomst (3), de voorlichtingsbijeenkomst (4), de dialoogbijeenkomsten (5), de trainingsbijeenkomsten (6) en de bijeenkomsten die daaromheen zijn georganiseerd (7). In hoofdstuk 8 sluiten we af met conclusies en aanbevelingen. Tussen de hoofdstukken door staan drie interviews met deelnemende jongerenwerkers, die een indrukwekkend beeld geven van het leerproces dat zij doormaakten. De foto's in dit boekje zijn gemaakt tijdens de laatste bijeenkomst van het Dialogoogproject.

Een woord van dank is op zijn plaats voor *Rotterdam Verkeert*, de organisatie die ons de methodiek belangeloos ter beschikking stelde voor toepassing in Amsterdam. Ook zonder *Marten Bos* (die het project eerder in Rotterdam uitvoerde en het op maat maakte voor Amsterdam) en *Tania Barkhuis* (de directeur van COC Amsterdam die op dit gebied baanbrekend werk verzette) was dit project niet mogelijk geweest. Onze dank gaat ten slotte uit naar de trainers *Chris Bouma*, *Andrea Vogelsanger*, *Marlon Reina*, *Louiza Audi* en *Rahma El Hannoufi* die niet alleen een moeilijke klus klaarden, maar ons ook nog eens in staat stelden om als pottenkijkers de observaties te doen waarop deze methodiekbeschrijving is gebaseerd.

1. Inleiding

1.1. Voorgeschiedenis van dit project

De laatste jaren nam het (verbaal) geweld tegen homoseksuelen in Amsterdam toe, met name in het uitgaanscentrum. Daarbij worden – al dan niet terecht – (Marokkaanse) jongens expliciet als dadergroep genoemd. In december 2005 heeft de Amsterdamse gemeenteraad bij motie aangedrongen op het ontwikkelen van activiteiten rondom homo-emancipatie en voorlichting, niet alleen in het voortgezet onderwijs, maar ook in het jongerenwerk.

Een van de uitvloeisels van die motie was een onderzoek van de Universiteit van Amsterdam naar de motieven van de daders van het geweld tegen homoseksuelen. De conclusie was dat veel daders vinden dat homoseksualiteit bij de samenleving hoort maar er niet voor terugschrikken geweld te gebruiken als homoseksualiteit dichterbij komt en of zichtbaar geuit wordt. Hun standpunten blijken weinig te verschillen met die van Amsterdamse scholieren. Die blijken homoseksualiteit in algemene zin wel acceptabel te vinden, als het maar niet te dichtbij komt.¹

Daders van homogeweld zijn vaak jong. Uit genoemd onderzoek blijkt de meest voorkomende leeftijd van verdachten 18 jaar, maar ook leeftijden van 13 en 14 komen voor. Jongeren tot 18 jaar blijken relatief vaak negatief tegenover homoseksualiteit te staan, pas na hun 18de neemt de tolerantie toe. Dat wil zeggen: juist in de leeftijd dat jongeren experimenteren met relaties staan zij veelal negatief ten opzichte van homoseksualiteit.

Uit datzelfde onderzoek bleek dat de motieven voor homogeweld voornamelijk liggen in ideeën over mannelijkheid en seksualiteit – en niet of nauwelijks in religieuze opvattingen. Marokkaanse daders, met een islamitische achtergrond, zijn weliswaar oververtegenwoordigd, maar hun motieven verschillen niet van die van de groepen daders met een andere culturele achtergrond. Er zijn ook veel autochtone

Nederlanders onder de daders. Het geweld tegen homoseksuelen komt vooral voort uit een machocultuur, waarin homoseksualiteit op zich niet als een groot probleem wordt gezien, zolang homo's zich in het openbaar maar aanpassen aan de geldende heteronormen.

Recentelijk – in juli 2009 – heeft de gemeente Amsterdam een *Actieprogramma Amsterdam Gay Capital 2009-2011* uitgebracht. Ze geeft daarin te kennen dat ze haar internationale faam als homovriendelijke hoofdstad terug wil verdienen. Het gemeentebestuur steunt daarom de visie en de plannen van de homobeweging om Amsterdammers, instellingen, de politiek en de homobeweging gezamenlijk te laten optrekken om de acceptatie van homoseksuele mannen en vrouwen te verbeteren. Voor het totale plan wordt 1,2 miljoen euro beschikbaar gesteld. Concreet wordt dat geld besteed aan activiteiten op een zestal aandachtsgebieden:

- intensivering aanpak discriminatie en geweld tegen homo's;
- homo-emancipatie onder niet-westerse Amsterdammers;
- homo-emancipatie onder jongeren;
- homo-emancipatie versterken in de sport;
- homotoerisme en -evenementen in een internationale topstad;
- lesbische en biseksuele vrouwen en homoseksuele ouderen.

Het Dialoogproject jongerenwerk en homoseksualiteit

Intussen ontwikkelde Youth Spot, het expertisecentrum voor het Amsterdamse jongerenwerk van de Hogeschool van Amsterdam (HvA), in opdracht van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO) van de gemeente Amsterdam al interventies om homovijandigheid in het jongerenwerk tegen te gaan en daarmee wellicht een bijdrage te leveren aan een grotere tolerantie onder een belangrijke groep daders: jongeren.

Inleiding

In eerste instantie gebeurde dat in de vorm van een onderzoek naar de plaats van homoseksualiteit en homovijandigheid in de praktijk van het jongerenwerk. Daarbij is niet alleen gekeken naar de opstelling van de jongeren zelf, maar ook naar de visie van jongerenwerkers op homoseksualiteit en homovijandigheid en op de mogelijkheden die zij zien om het bespreekbaar te maken.²

Het verslag van dat oriënterende onderzoek bevatte aanbevelingen voor manieren om geweld tegen homoseksuelen te doen afnemen door homoseksualiteit in het jongerenwerk en op de opleidingen beter bespreekbaar te maken. Kern van de aanbevelingen was, dat het mogelijk is om homoseksualiteit beter bespreekbaar te maken in het jongerenwerk en zo een bijdrage te leveren aan het doen afnemen van (verbaal) geweld door jongeren ten opzichte van homoseksuelen. Met name de

in 2005 in Rotterdam door Stichting Rotterdam Verkeert ontwikkelde Dialoogmethodiek leek veelbelovend. Homovijandigheid is een taaie kwestie onder jongeren. Een belangrijk uitgangspunt was het besef dat niet alle jongeren gebruik maken van het jongerenwerk. Een scherpe daling van het aantal geweldsincidenten was daarom niet te verwachten van verbeteringen in het jongerenwerk.

In vervolg op die aanbevelingen vroeg DMO aan Youth Spot de Dialoogmethodiek te 'vertalen' naar de Amsterdamse context en in een viertal pilots de methodiek toe te passen, kritisch te onderzoeken en te beschrijven. Eind 2007 ging daartoe een gelegenheidscombinatie aan de slag van Youth Spot, COC Amsterdam en een vrijgevestigd trainer (Marten Bos) die eerder in Rotterdam het Dialoogproject had uitgevoerd. Samenwerking met COC Amsterdam lag om verschillende redenen voor de hand: de organisatie speelde al geruime tijd een initiërende rol en had er actief op aangedrongen de in Rotterdam ontwikkelde methodiek en deskundigheid naar Amsterdam te halen. Verder organiseerde COC Amsterdam inmiddels in samenwerking met jongerencentra al debatten over homoseksualiteit en homovijandigheid.

Het project was bedoeld als een vervolg op de dialogen die COC Amsterdam al had uitgevoerd in de Amsterdamse jongerencentra *Imagine IC*, *Argan* en *Tha Spot*. Die dialogen waren wisselend van kwaliteit: soms open en stevig, soms te fel en over de grens. Duidelijk werd in elk geval dat een deugdelijke voorbereiding onontbeerlijk is en dat de homovijandigheid onder met name moslimjongeren soms wordt onderbouwd met al dan niet terecht aan de islam ontleende argumenten. Ook andere jongeren blijken overigens vaak sterk religieus getinte argumenten te hebben om vijandig te staan tegenover homoseksualiteit. De aanpak van dat type homovijandigheid vergt een gedegen voorbereiding.

Voor we het Dialoogproject nader uit de doeken doen, is het echter goed eerst in te zoomen op de context waarbinnen het jongerenwerk met homoseksualiteit en homovijandigheid te maken krijgt.

1.2. Jongerenwerk en homoseksualiteit, de context

Jongeren zijn in hun levensfase volop bezig met liefde, relaties en seks. Ze confronteren jongerenwerkers met alle problemen en dilemma's op dat gebied: verliefdheid, de eerste keer, experimenteren, veilig vrijen, tienerzwangerschap, abortus, seks als ruilmiddel, normen en waarden rondom seks en relaties. En dus ook met homoseksualiteit.

Opmerkelijk is dat de jongerenwerkers en docenten die wij tijdens het vooronderzoek spraken met elkaar honderden jongeren bereiken, maar toch merendeels zeiden, dat zij bijna nooit te maken hadden met jongeren met homoseksuele gevoelens. Ze zien zelf ook wel in dat het bijna onmogelijk is dat er geen homoseksuele jongeren op hun school of in hun jongeren centrum rondlopen, maar zij kennen ze niet. Het lijkt erop dat jongeren niet altijd de jongerenwerker of docent benaderen met vragen rond homoseksualiteit. Waarschijnlijk zoeken zij al of niet in het geheim lotgenoten op of proberen ze hun homoseksuele gevoelens verborgen te houden voor hun sociale omgeving. Daarnaast zeggen jongerenwerkers dat jongeren via internet op jongere leeftijd, al veel meer weten over (homo)seksualiteit.

In principe kan het jongerenwerk op verschillende manieren te maken krijgen met homoseksualiteit of homovijandigheid. Elk van die manieren stelt bijzondere eisen aan de reactie daarop:

- *Een jongere meldt zich met homoseksuele gevoelens*
 - De jongerenwerker dient een begrijpende houding te hebben en een reflectief en persoonlijk gesprek te kunnen voeren met de jongere.
 - Daarnaast moet hij de jongere zo nodig verwijzen naar instanties waar hij met vragen en eventuele problemen heen kan.
- *Homoseksuele jongeren willen elkaar ontmoeten*
 - Het jongerenwerk dient te faciliteren dat homoseksuele jongeren netwerken met elkaar kunnen vormen en elkaar kunnen ontmoeten.
 - Die facilitering dient ook geboden te worden aan jongeren die twijfelen over hun homoseksuele gevoelens.

- *Het klimaat in een jongeren centrum wordt homovijandig*
 - Dat klimaat dient aan de orde gesteld te worden; uitgangspunt daarbij is de verdraagzaamheid zoals vastgelegd in artikel 1 van de Grondwet, dat 'discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook' verbiedt. De ervaring leert dat dat het best indirect kan: niet frontaal op homoseksualiteit inzoomen maar op een ontspannen wijze de problemen die daarbij horen bespreken in het kader van 'seksuele vorming' of 'respect en burgerschap'. Een geschikte methodiek lijkt daarbij 'peer education': jongeren zelf vertellen anderen hun verhaal.
 - Binnen het jongeren centrum kan dat artikel in de huisregels worden opgenomen.
 - De jongerenwerker dient te analyseren welke andere fenomenen achter homovijandigheid schuilgaan.
- *Er vindt in de buurt geweld plaats tegen een of meer homoseksuelen*
 - Een proactieve houding kan geweld tegengaan (zie de opmerkingen hiervoor over het tegengaan van een homovijandig klimaat). Een proactieve opstelling in het jongeren centrum ná een geweldsincident is te laat.
 - Het is zinnig dit geweld als casus bespreekbaar te maken in het centrum met de mogelijke plegers zelf. Acceptatie van homoseksualiteit is daarbij te hoog gegrepen; het bespreekbaar maken vergt ook hier kaders als 'respect' en 'non-discriminatie'.
 - Zelfs als het geweld duidelijk en gericht homovijandig was, zullen kaders als respect en burgerrechten dienstig zijn bij het bespreekbaar maken.

Bereik

Zoals gezegd loopt het in het Amsterdamse jongerenwerk niet storm met homoseksuele jongeren die zich melden met ontlukkende gevoelens of een verzoek om hulp bij de *coming-out*. Ook komt het zo goed als niet voor dat homoseksuele jongeren

Inleiding

het jongeren centrum benutten om elkaar te ontmoeten. Dat is niet omdat er onder de clientèle van het jongerenwerk geen homoseksualiteit voorkomt, maar omdat het jongerenwerk voor hen voorsnog geen podium is.

Met homovijandigheid krijgt het jongerenwerk wel degelijk te maken, zowel in de jongerencentra als in de buurt. De mogelijkheden van het jongerenwerk om daar iets aan te doen zijn echter beperkt. Ten eerste maken niet alle jongeren gebruik van het jongerenwerk. Dat brengt met zich mee dat niet voor alle problemen die jongeren veroorzaken, het jongerenwerk de enige of de beste ingang is. Ten tweede is homovijandigheid onder jongeren een zeer lastig thema. Het zit op het kruispunt van interculturaliteit & integratie, ontlukkende seksualiteit, sociaal-economische achterstelling, frustratie en verveling, puberaal groepsgedrag, (boosheid over) discriminatie en het behoren tot een maatschappelijke minderheid. Die complexiteit legitimeert geweld tegen homoseksuelen niet, maar onderstreept dat ook het gericht tegengaan van discriminatie en achterstelling een bijdrage kan en moet leveren aan het tegengaan van zulk geweld. Conclusie moet zijn dat het jongerenwerk een bescheiden bijdrage kan leveren aan het tegengaan van homovijandigheid bij een beperkte groep jongeren. Het sterke van die bijdrage is, dat ze niet-justitieel is en ook andere jongeren dan mogelijke daders tot bewustwording brengt.

Deskundigheidsbevordering

Dit alles vraagt van jongerenwerkers dat zij activiteiten en methoden kunnen inzetten om homoseksualiteit bespreekbaar te maken. De verwachting is niet dat homoseksualiteit een specifiek thema van het jongerenwerk wordt, maar wel een aandachtspunt met betrekking tot de sociale omgang en als onderdeel van het antidiscriminatieprincipe. Voor veel jongerenwerkers geldt dat het thema homoseksualiteit of seksuele diversiteit geen deel heeft uitgemaakt van hun voor-opleiding en dat nog weinig organisaties dit thema structureel hebben opgenomen in hun beleidskaders. Vaak wordt er naar

behoefte van de doelgroep activiteiten rondom seksuele voorlichting georganiseerd, maar is homoseksualiteit daarbinnen niet of nauwelijks nog een gespreksonderwerp. Het Dialoogproject is er voor bedoeld om activiteiten en methoden te ontwikkelen waarmee professionals de dialoog met jongeren kunnen aangaan over homoseksualiteit.

Professionals leren in dit project hoe je jongeren kunt benaderen om homovijandigheid te verminderen en hoe je problematiek rondom homoseksualiteit in en rondom het jongeren centrum kunt signaleren. Om deze resultaten te kunnen bereiken is het van belang dat jongerenwerkers vooraf kennismaken met het thema en daaraan gerelateerde onderwerpen en zicht krijgen in hun eigen (voor)oordelen ten opzichte van homoseksualiteit. Deze professionals worden aangesproken op hun kennis, vaardigheden en houding om hun visie en beroepsethiek te verruimen omtrent seksuele diversiteit.

1.3. Het Dialoogproject in grote lijnen

Het Dialoogproject is in grote lijnen als volgt uitgevoerd:

- Om te beginnen is alle relevante informatie verzameld om het van oorsprong in Rotterdam met succes toegepaste project toe te schrijven naar de Amsterdamse situatie.
- Vervolgens zijn de *trainers* en de *gesprekspartners* geworven en getraind. De trainers trainen de jongeren werkers en fungeren als intermediair tussen hen en de gesprekspartners. De gesprekspartners zijn homoseksueel en tijdens de trajecten rechtstreeks in dialoog gegaan met jongerenwerkers.
- De derde stap was het contracteren op management niveau van vier jongerenwerkaanbieders voor deelname. De keuze viel op centra van enkele founders van Youth Spot: Combiwel, IJsterk en Stedelijk Jongerenwerk Amsterdam. Op verzoek van en in overleg met stadsdeel Zeeburg zijn ook jongerenwerkers van Civic Zeeburg en hulpverleners van de jeugdzorginstelling Spirit betrokken. In de overeenkomst met deze organisaties is, ook met het

oog op de monitoring, zo concreet mogelijk neergelegd welke resultaten het Dialoogproject voor het jongerenwerk kan hebben. Te denken valt aan explicitering van huisregels, signalering en doorverwijzing, en het organiseren van bijeenkomsten en activiteiten. Daarnaast werd contact gelegd met de teams van zowel uitvoerende als coördinerende medewerkers van de gecontracteerde centra om concrete afspraken te kunnen maken.

- Besloten werd tot een gefaseerde aanpak: op korte termijn van start met Combiwel en IJsterk, daarna in het

voorjaar met Civic en in het najaar met SJA. Die gefaseerde aanpak was noodzakelijk omdat er niet meteen voldoende trainers en gesprekspartners voorhanden waren om overall gelijktijdig aan de slag te kunnen gaan.

- Na deze voorbereidende stappen gingen de trainers en gesprekspartners in de jongerencentra aan de slag met de introductie, de individuele gesprekken, de voorlichting, de dialoogbijeenkomsten en het trainen van de jongerenwerkers volgens de opbouw in de onderstaande tabel.

Type bijeenkomst	Doel
Introductiebijeenkomst (45 minuten)	<ul style="list-style-type: none"> - kennismaken; - team betrekken bij het project; - voorlichting over het gehele traject geven; - weerstanden bespreken.
Gesprekken met individuele teamleden (30 minuten)	<ul style="list-style-type: none"> - persoonlijke verhalen de ruimte geven; - trainers maken verbinding met de deelnemers; - de trainers toetsen vooroordelen, weerstand, angst, (on)bekendheid, ervaringen en kennis.
Voorlichtingsbijeenkomst (2 uur)	<ul style="list-style-type: none"> - kennis doorgeven omtrent termen en de geschiedenis van de homo-emancipatie; - toewerken naar een meer gemeenschappelijke taal.
Dialoogbijeenkomsten tussen jongerenwerkers en getrainde gesprekspartners uit homoseksuele kring (2x) (2,5 uur)	<ul style="list-style-type: none"> - tweezijdig gesprek op persoonlijk niveau, 'het eigen verhaal vertellen'; - inzicht in elkaars leefwereld vergroten over thema's als <i>coming-out</i>, discriminatie religie en leefstijlen.
Trainingsbijeenkomsten (3x) (2,5 uur)	<ul style="list-style-type: none"> - oefenen en materiaal aanbieden en/of omvormen; - voornemens tot concrete werkvormen maken om onder andere het thema homoseksualiteit te kunnen bespreken met en te laten zien aan de jongeren.

Inleiding

Voor professionals kan het onderwerp confronterend zijn, waardoor zij een terughoudende attitude kunnen aannemen in plaats van een actieve leerhouding. Het spreiden van de verschillende type bijeenkomsten over een tijdsbestek van ongeveer twee maanden zorgt ervoor dat het onderwerp beklijft. Het biedt ruimte om terug te komen op punten die tijdens voorgaande bijeenkomsten aan bod gekomen zijn en het biedt ruimte voor de eigen beleving en het leerproces van de deelnemers.

Gedurende en na afloop van het project waren medewerkers van Youth Spot aanwezig, onder meer om na afloop deze methodiekbeschrijving te maken. Daarnaast is er eenmalig een expertmeeting georganiseerd met stakeholders zoals onderwijsinstellingen, COC Amsterdam, zelforganisaties, politici, jeugdhulpverlening en politie. In deze groep hebben de aanwezige organisaties ervaringen kunnen bespreken en zijn er gedachten over het vervolg ontwikkeld.

Het Dialoogproject richtte zich nadrukkelijk op jongerenwerkers, niet op jongeren zelf. De bedoeling was, dat door het project jongerenwerkers capabel werden om de dialoog met homovijandige jongeren aan te gaan.

In het project kwamen homoseksualiteit en homovijandigheid op zichzelf aan de orde maar ook in het bredere kader van religie/levensbeschouwing, mensenrechten, respect, non-discriminatie en rechtstaat. De smalle en de brede insteek gingen dus hand in hand. De gekozen volgorde, van smal naar breed of van breed naar smal, hangt af van de doelgroep. Bij de training van jongerenwerkers leek vooraf een benadering van smal naar breed optimaal. Uit het vooronderzoek bleek dat een smalle insteek bij jongeren zelf waarschijnlijk tot averechtse reacties leidt, terwijl een brede insteek een toespitsing naar homoseksualiteit en homovijandigheid kan belemmeren. De uiteindelijke insteek is een kwestie van professionele inschatting.

Ijsterk

spirit!
Jeugd & Opvoedhulp

1.4. Typering van de pilots

Vier jongerenwerkaanbieders in Amsterdam namen deel aan het Dialoogproject. Wat valt er te zeggen over de deelnemersgroepen in deze vier pilots?

- *Combiwel*
Zestien jongerenwerkers van Combiwel, werkzaam in Slotervaart en Osdorp, hebben deelgenomen aan het traject. Het merendeel van de jongerenwerkers was man, in de groep zaten slechts drie vrouwelijke deelnemers. Het aantal jongerenwerkers met een Marokkaanse achtergrond was ruim in de meerderheid. Daarnaast deden er enkele deelnemers met een Surinaamse en Nederlandse achtergrond mee. De teamleider is nauw betrokken geweest bij de voorbereidingen en de uitvoering en verplichtte de jongerenwerkers om deel te nemen. De jongerenwerkers zelf gaven aan het begin van de training aan de meerwaarde niet in te zien, omdat ze binnen hun doelgroep geen problemen ondervonden rondom homoseksualiteit.
- *Ijsterk*
De groep in Centrum en Westerpark bestond uit vijftien jongeren- en tienerwerkers, waarvan twaalf mannen en drie vrouwen. Aan het project deden jongerenwerkers mee met een Marokkaanse, Surinaamse, Antilliaanse en

Nederlandse achtergrond. Het management van de organisatie is vanaf het begin tot het einde betrokken geweest bij de uitvoering van het project. De jongeren werkers waren verplicht om deel te nemen aan dit project.

- *Civic en Spirit*

Vanuit Civic hebben vier jongerenwerkers uit Zeeburg en IJburg deelgenomen. Omdat dit aantal te weinig was om een project op te starten is in overleg met het stadsdeel Zeeburg gezocht naar andere organisaties die wilden participeren binnen dit project. Dit heeft er toe geleid dat vier werkers van Spirit ook hebben deelgenomen.

Ondanks dat Spirit een hulpverlenende organisatie is gaven de managers en de hulpverleners aan het thema zeer relevant te vinden voor hun beroepspraktijk. Youth Spot vond het een meerwaarde om tijdens de pilots te onderzoeken hoe de methodiek aanslaat bij hulpverle-

nende professionals. De totale groep bestond voor het grootste deel uit deelnemers met een Nederlandse achtergrond. Bij de uitvoering zijn alleen uitvoerende professionals betrokken. De werkers van Civic waren verplicht om deel te nemen, de werkers van Spirit niet.

- *Stedelijk Jongerenwerk Amsterdam (SJA)*

Vanuit verschillende units van Stedelijk Jongerenwerk Amsterdam hebben gemiddeld twaalf jongerenwerkers en een aantal stagiaires deelgenomen aan het Dialoogproject. De groep was divers qua sekse en culturele achtergrond. In deze groep zaten jongerenwerkers met een Surinaamse, Antilliaanse, Ghanese, Marokkaanse en Nederlandse achtergrond. Een van de drie unitmanagers heeft de teamleden verplicht deel te nemen aan het traject. De andere twee hebben dit niet gedaan. Een unitmanager heeft bijna alle bijeenkomsten bijgewoond.

1. UvA (2008), *Als ze maar van me afblijven*. Een onderzoek naar antihomoseksueel geweld in Amsterdam.
2. HvA (2007), *Jongerenwerk tegen homovijandigheid - Verslag vooronderzoek & advies voor projectontwikkeling*.

2. Uitgangspunten van de Dialoogmethodiek

Het doel van het Dialoogproject was drieledig:

- Jongerenwerkers materiaal zoals informatie, taal, methodieken en inzicht aanbieden, hun competenties aanspreken en vergroten, om ze in staat te stellen in hun werk met jongeren te spreken over homoseksualiteit. Dit met als doel homoseksualiteit betere bekendheid te geven bij jongeren en ze aan te spreken op de consequenties van hun gedrag en hun normen en waarden, om daarmee mogelijk homovijandigheid te verminderen.
- Homoseksuele mannen en lesbische vrouwen de kans geven in gesprek te komen met jongerenwerkers om ervaringen te bespreken en geïnformeerd te raken omtrent de plaats van homoseksualiteit in deze stad vol diversiteit.
- Wederzijdse (voor)oordelen bespreekbaar maken ten behoeve van een goede toekomstige samenwerking op het gebied van disrespectvolle jongeren (zoals schelden, potenrammerij en bedreiging) en om voor homoseksuele jongeren uit diverse groepen een passende plek, verwijzing en/of opvang te bieden.³

Deze formuleringen maken duidelijk dat het niet om een gewone training gaat: de dialoog in de letterlijke betekenis van het woord, een wederkerig gesprek, staat voorop, niet alleen als doel, maar ook in de methode zelf. Het voeren van een dialoog moet het mogelijk maken homovijandigheid te verminderen.

Dit algemene doel werd vertaald in een aantal methodische uitgangspunten.

- *Wederkerigheid*
Het gaat bij deze dialoog om het vergroten van de bereidheid om vanuit diverse posities en ervaringen over homoseksualiteit te spreken. De dialoog vraagt een houding en toonzetting die uitgaan van wederzijds

respect voor en nieuwsgierigheid naar de achtergronden, de normen en waarden, en de verhalen van de gespreksgenoot. Deze wederzijdse bereidheid staat niet los van beeldvorming en ervaringen die de gesprekspartners hebben als deel van de huidige samenleving. Onder invloed van verhalen uit de samenleving en mogelijk ook vanuit de eigen sociale context zijn er beelden, oordelen en vooroordelen over en weer. Daarom gaan de gesprekken gepaard met een voorbereiding aan beide kanten met aandacht voor de achtergronden en over de vraag: hoe om te gaan met diversiteit in een dialoog. De bedoeling is dat jongerenwerkers en homoseksuelen wederzijds meer begrip krijgen voor elkaars achtergronden en elkaars discriminatie.

In het project hanteerden de trainers daartoe dialooggestuurde werkvormen om de dialoog op een respectvolle manier aan te gaan. Na een introductie en een voorlichting (de voorbereiding) vond de echte dialoog plaats, die vervolgens werd gevolgd door een training in het toepassen van de verworven houding en inzichten.

- *Persoonlijke authenticiteit*
Uiteraard is het zinnig en noodzakelijk om feitelijke informatie over homoseksualiteit en over de werkelijkheid van het jongerenwerk te verstrekken. De kern van de dialoog is echter die tussen personen, die elk hun eigen verhaal hebben.
Door de persoonlijke verhalen in de dialoog krijgen mensen een diepere verbinding met het thema homoseksualiteit en worden ze geconfronteerd met de discriminatie die homoseksuelen ervaren die verschillende vormen kan hebben zoals sociale uitsluiting, ontzegging van rechten, pesten, bedreiging en geweld. Tegelijkertijd worden de deelnemers geconfronteerd met de discriminatie die zij zelf kunnen hebben ervaren als vrouw of

Uitgangspunten van de Dialoogmethodiek

allochtoon. De deelnemers voelen dan met homoseksuelen mee en krijgen zo meer begrip. In het Dialoogproject werden daartoe homoseksuele gesprekspartners ingezet die hun ervaringen overbrengen met *coming-out*, leefstijlen en relatievormen. Voorwaarde voor deze manier van werken is een grote mate van respect, openheid en zelfs nieuwsgierigheid. Dit werd al tijdens de introductiebijeenkomst benadrukt door de trainers.

- *Diversiteit*

Inzet van de dialoog in het project is om de tegenstelling homo/hetero niet te verabsoluteren. Er zijn immers wel meer verschillen tussen mensen. Diversiteit kan bestaan op het gebied van leeftijd, gender (seks), mentale en fysieke vermogens, etnische afkomst, godsdienst of overtuiging, opleiding, seksuele voorkeur en seksuele identiteit.

Bovendien verwijst diversiteit ook naar verschillen binnen de persoon zelf. Niemand is alleen maar homo of alleen maar jongere, iedereen heeft meerdere identiteiten. Sommige identiteiten zijn kwetsbaar en sommige geven macht. Dit is meestal afhankelijk van de politieke, economische en sociaal-culturele context. Verschillen in opvattingen, gedrag en verwachtingen spelen een rol in elk contact tussen mensen. Meestal zijn we ons er niet van bewust hoe we met verschillen omgaan. Het valt meestal pas op als ons gedrag op onbegrip stuit bij de ander. Diversiteit kan dan problemen geven. De dominante norm die als normaal wordt gezien is de witte, mannelijke heterocultuur. Wat daarvan afwijkt wordt vaak benoemd. Wat vrouwen onderscheidt van mannen, wat allochtonen anders maakt dan autochtonen, en waarin homoseksuelen afwijken van heteroseksuelen. In de uitvoering van het Dialoogproject is diversiteit op talloze manieren aan de orde gekomen, zowel in werkvormen als in de discussies zelf. Het is een permanent aandachtspunt in de bijeenkomsten geweest.

- *Een confrontatie in 'real life'*

Laatste methodische uitgangspunt is, dat de jongeren werkers die dialoog niet aangaan ver van hun werksetting, maar er middenin: op locatie in het jongeren-centrum. Een incidentele training op de hei kan wel inzichten opleveren en mogelijk zelfs gedragsverandering, maar de kans is toch groot dat het een eenmalige kennis-making is, die niet stand houdt op het moment dat de jongerenwerker terugkeert in de dagelijkse praktijk van zijn locatie. Op locatie een zo authentiek mogelijke dialoog arrangeren tussen jongerenwerkers en homoseksuele mannen en vrouwen maakt het beter mogelijk om de echte problemen op tafel te krijgen en ter plaatse te zoeken naar oplossingen. Bovendien is dat de enige manier om de rest van de instelling, collega's en het management, bij de dialoog te betrekken en tot een duurzame doorwerking te komen.

Om die reden heeft bij het begin van het Dialoogproject een echte 'contractering' van de jongerenwerkaanbieders plaatsgevonden. Ook is steeds gestreefd naar een vervolg in de zin van een 'olievlekwerking': de gesprekken in het Dialoogproject waren bedoeld als het stevig gearrangeerde begin van een open, respectvolle, wederzijdse dialoog, ook op andere locaties.

3. Introductiebijeenkomst

3.1. Functie in het project

De introductiebijeenkomst was de voorbereiding op het hele project. Het doel van de introductiebijeenkomst was om met elkaar kennis te maken, informatie te geven over het project, het team te betrekken en weerstanden bespreekbaar te maken.

3.2. Uitvoering

De deelnemers hadden vooraf informatie van hun leidinggevende ontvangen over het project, bestaande uit de doelen, de opbouw en de planning. De trainers begonnen met een voorstelronde. Hierin vertelden de deelnemers wie ze waren, voor welke organisatie ze werkten en in welke buurt, en lichtten hun werksoort toe. In deze voorstelronde kregen de trainers een eerste indruk van hun deelnemers.

Vervolgens legden de trainers het doel uit van de introductiebijeenkomst en inventariseerden de verwachtingen van de deelnemers. Er werden ook een aantal regels afgesproken. Het ging er in de bijeenkomsten om dat de deelnemers respect opbrachten voor elkaar en voor de gesprekspartners met wie ze later in het project in contact zouden komen. Verder vroegen de trainers commitment en een open houding. Het project zou gaan over seksuele en culturele diversiteit en bewustwording van de eigen vooroordelen en van de vooroordelen onder jongeren. Homoseksualiteit was hierin geen toevallig thema maar nam in dit project juist een centrale plaats in. Trainers zochten daarin aansluiting op de beleving van jongerenwerkers en jongeren waarbij ze de bestaande initiatieven van jongerenwerkers als uitgangspunt namen. De trainers beschouwden de jongerenwerkers als de deskundigen in het werken met de jongeren terwijl ze zelf de deskundigen op het gebied van homoseksualiteit waren. Gedurende deze bijeenkomst was er ook ruimte om weerstanden te bespreken. De trainers informeerden de deelnemers tot slot over de individuele gesprekken die zouden plaatsvinden tussen deze bijeen-

komst en de volgende voorlichtingsbijeenkomst. Het doel van deze één op één gesprekken was om persoonlijke verhalen van deelnemers de ruimte te geven. Omdat er verhalen zijn die deelnemers niet in de groep willen vertellen. De gesprekken waren er ook voor bedoeld om het contact tussen trainers en deelnemer te versterken. De trainers leerden op deze manier het jongerenwerk kennen en kregen een indruk van de vooroordelen, weerstanden, angsten, onbekendheid en kennis van de deelnemer.

Na deze eerste informatiebijeenkomst en de individuele gesprekken hadden zowel trainers als deelnemers een eerste voorbereiding op wat er zou komen in de rest van het project.

3.3. Beoordeling

De meeste deelnemers waren op tijd, sommigen kwamen wat later binnen. Soms was dat een storende factor, andere keren niet echt. Of het programma verliep zoals beschreven in de vorige paragraaf, hing erg af van de samenstelling van de groep en de houding ten opzichte van het onderwerp. De ene groep stond er vrij onbevangen tegenover terwijl de andere groep meer weerstand had.

Een groep bestond uit Marokkaanse jonge mannen en die zetten de toon voor de bijeenkomst. Er zit een 'mannelijke' weerstand en zelfs als iemand interesse heeft dan 'mag' hij dat niet tonen van de anderen want hij 'hoort' homo's af te keuren.

De leidinggevende van het team zei hierover:

"Het is een thema dat eigenlijk nooit ter sprake komt. Een groot deel van de jongerenwerkers snapte aan het begin niet waarom ze hieraan deel moesten nemen. Er was veel weerstand. Daar ben ik wel van geschrokken."

Introductiebijeenkomst

Een andere groep was veel opener. Er zaten twee Marokkanen, een Turk, vier Nederlanders en vier Surinamers. De verhouding tussen mannen en vrouwen was ongeveer gelijk. Die diversiteit in die groep hielp veel. Er kon ook daar wel sprake zijn van een beetje intolerantie maar die werd niet versterkt door een machosfeer.

De sociale sfeer werd in beide gevallen als open en veilig ervaren. Toch kon het volgens zowel trainers als deelnemers in de groepen met weerstand soms 'heftig' zijn. Dit kwam door directe, kritische en ondermijnende opmerkingen en door een schijnbaar ongeïnteresseerde houding van sommige deelnemers. Ze zaten er duidelijk omdat ze er moesten zijn. Bij de eerste uitleg en verzoek om het uiten van verwachtingen werd bij sommige groepen de toon gezet met opmerkingen als:

- *'Omdat het verplicht is kom ik, anders zou ik niet komen.'*
- *'Het is een taboe. Er wordt niet over gesproken.'*
- *'Wij hebben zo'n training helemaal niet nodig. Het is een politieke stunt. Mensen denken dat we tegen homo's zijn omdat we Marokkanen zijn.'*

Een veelgehoorde opmerking was dat openlijke homoseksualiteit eigenlijk niet voorkwam onder de doelgroep van de jongerenwerkers. Binnen de jongerengroepen zou een machosfeer heersen en homo zijn is onder hen een taboe. In groepen met minder weerstand waren de reacties meer onbevagen. Hier waren jongerenwerkers nieuwsgierig naar wat ze zouden meemaken op de training en hadden vragen en praktijkvoorbeelden. Ze verwachtten handvatten te krijgen om in de praktijk beter afgestemd te zijn op de behoeften van homoseksuele jongeren en beter in te kunnen spelen op homovijandig gedrag.

De trainers namen de weerstand waar die aanwezig was serieus en probeerden die een plek te geven. Ze benadrukten dat het niet alleen ging om het opvangen van signalen van homoseksuele jongeren maar ook om als beroepskracht te werken aan eigen bewustwording en die van de jongeren. Om seksualiteit en homoseksualiteit bespreekbaar te kunnen

maken onder de jongeren, en om homovijandigheid aan de kaak te kunnen stellen. Daarop vertelden jongerenwerkers dat ze zelf overlast ondervonden van hun contacten met homoseksuelen.

"Veel Marokkaanse mensen worden als boemensen gezien tegenover homoseksuelen. Maar ik hoor andere verhalen. Er zijn veel heterojongens die cafés binnenkomen die ook worden lastig gevallen door homoseksuelen. Ze zien homo's niet als kwaadaardige mensen, ze hebben ook respect zolang zij maar niet te ver gaan." (een deelnemer)

De deelnemers in de groepen met weerstand zagen niet direct de relevantie in van het project voor hun werk. In hun werk met jongeren uit de straatcultuur zien ze andere prioriteiten: jongeren aan zich binden en beïnvloeden om niet met de 'verkeerde' vrienden rond te hangen, jongeren het belang van opleiding doen inzien, hen stimuleren tot hobby's waarbij ze hun talenten kunnen ontwikkelen, etc. Behalve een opmerking over veilig vrijen komt seksualiteit niet zoveel aan de orde. Naast een houding van 'waar is dit goed voor?' speelde er nog iets anders: jongerenwerkers en trainers hadden vanaf het begin verschillende ideeën over wat de bedoeling was. De trainers dachten aan een dialoog waarin ze in een sfeer van wederkerigheid hun professionaliteit konden ontwikkelen, terwijl een deel van de jongerenwerkers een training verwachtten waarbij hen iets aangeleerd zou worden.

"We wilden in een dialoogsetting hun en onze deskundigheid gebruiken om samen tot inzichten te komen. Dit ging eigenlijk meteen mis. De deelnemers verwachtten een training en zaten er met de houding 'leer ons iets.' De opzet was juist dat ze zelf iets moesten doen met wat ze aangereikt kregen om dat deel te maken van hun eigen professionaliteit. Maar dat ging niet echt. Ik vraag me af of dat iets te maken heeft met hun niveau? Dat ze MBO of lager geschoold zijn? Hoe zit het met hun vermogen tot zelfreflectie om tot

inzichten te komen? Staan ze er open voor? Volgens één van mijn collega's is houding de doorslaggevende factor. Volgens mij heeft het ook te maken met woordkeuze. Wij heten bijvoorbeeld trainers. Dat wekt natuurlijk de verwachting van een training en dan zeggen ze 'train ons.' Dit speelt een rol in een groep waar weerstand is. Als ze geen weerstand hebben, vallen ze niet over al deze details." (een trainer)

Weerstand tegen het project zorgde voor een extra kritische houding van de deelnemers naar de trainers. Om het vertrouwen van de deelnemers te winnen, zullen trainers dus goed moeten kunnen anticiperen en inspelen op gevoelens en ervaringen die er onder deelnemers zijn. Vooral in een setting waarin deelnemers van hun baas aan de training deel moeten nemen, is het zaak zo snel mogelijk hart voor de zaak te winnen zodat ze er net iets anders in gaan zitten. Het is

namelijk niet altijd een kwestie van stugge onwil maar eerder het niet inzien van de relevantie of urgentie van de deelname aan een dergelijk project.

"Binnen mijn werk heb ik nog nooit met homoseksualiteit of homo's te maken gehad. Ik heb wel homoseksuele collega's waar ik mee samenwerk. We praten daar niet over. Ik werk met jongeren en tieners, vooral machojongens, straatkinderen. Binnen die groep is er nog nooit een homo tevoorschijn gekomen." (een jongerenwerker)

We hebben al opgemerkt dat trainers goed bedacht moeten zijn op mogelijke weerstand van deelnemers. Onderzoek wijst uit, en ook de ervaringen met dit Dialoogproject laten zien, dat de weerstand niet in de eerste plaats voortkomt uit een fundamentele afkeer of religieus principe. Het gaat eerder om de afkeer van afwijkend, bijvoorbeeld verwijfd, gedrag en de onzekerheid van jongerenwerkers hoe ze zouden moeten omgaan met dit gedrag of hoe ze het op een zinvolle manier bespreekbaar kunnen maken. Het is belangrijk de weerstand die we in de eerste bijeenkomsten tegenkwamen niet te bestempelen als een uitvloeisel van machostraatcultuur. In de beschrijving van latere bijeenkomsten blijkt dat er achter de weerstand van de jongerenwerkers nieuwsgierigheid zit en dat er een behoefte is aan informatie.

Interview jongerenwerkster Civic

Aan het begin

Heb je wel eens eerder met thema homoseksualiteit te maken gehad in je werk?

Ik heb vorig jaar met een aantal collega's een verkorte training van COC Amsterdam gevolgd over homoseksualiteit en allochtone jongeren. Deze training ging over de problematiek rondom de *coming-out* van vooral Turkse en Marokkaanse jongeren en hoe je homoseksualiteit kunt herkennen. Het hoeft niet altijd zo te zijn dat je het ziet, het kan zich ook uiten in bijvoorbeeld agressie of machogedrag. Ook kunnen deze jongeren uit hun eigen omgeving wegtrekken omdat ze in een andere stad wel zichzelf kunnen zijn.

Ik heb het verder af en toe met de doelgroep over homoseksualiteit, omdat ik jongeren bepaalde termen hoor gebruiken zoals: je doet een beetje verwijfd of je doet een beetje als een *batti boy*. Dan vraag ik aan die jongeren hoe zij het zouden vinden als iemand van hun familie homoseksueel is of later hun kinderen.

Ik heb tot nu toe nog geen jongeren binnen gehad die met mij over homoseksualiteit in gesprek wilden. Ik heb het idee dat ze het onderling al wel een beetje van elkaar weten maar dat de stap nog te groot is om het er over te hebben met een professional of een ouder.

Wat vind je belangrijk in je werksituatie?

Ik vind het belangrijkste dat jongeren elkaar onderling accepteren. Het jongeren centrum is een plek voor iedereen. Het moet niet uitmaken waar je vandaan komt en wie je bent. Of je nu homo of lesbisch bent of hetero. Je bent gewoon een volwaardig mens. Het is belangrijk dat het in het werk helder is dat er geen onderscheid gemaakt wordt. Het is de rol van de jongerenwerker om de acceptatie en bewustwording van jongeren te vergroten en gesprekken met ze aan te gaan.

Wat verwacht je van de dialoogbijeenkomsten en de trainingsbijeenkomsten?

Ik ben benieuwd of ik elementen uit de training kan toepassen in mijn werk. Ik zie dat het voor jongeren nog altijd een taboe is. Vooral de jongens willen het liefst allemaal macho en stoer zijn. Bij meiden is het makkelijker bespreekbaar. Ik ben ook benieuwd hoe andere werkers omgaan met dit thema en hoe zij het in hun professie zien. Ik heb gemerkt dat collega's er altijd heel makkelijk over praten maar als het dichterbij komt lijkt het alsof er een deur dicht gaat. Als jongerenwerker werk je met jongeren. Je kunt niet vanuit je professie verkondigen aan jongeren dat homoseksualiteit een ziekte is waarvan je kunt genezen.

Halverwege

Voldoet de training tot nu toe aan je verwachtingen?

Ik vind het tot nu toe een leuke en leerzame training. Ik vond vooral de bijeenkomst met de gastsprekers interessant, omdat heel duidelijk werd wat er door hun hoofd heen gaat. Het was frappant om te horen dat homoseksuele mensen hard moeten vechten voor hun eigen rechten en niet willen behoren tot een minderheidsgroep. Ik dacht juist dat het heel vrij was binnen de homobeweging en dat alles kon en mocht, maar binnen de homobeweging denken ze ook heel erg in hokjes en groepjes.

Ik heb meer inzicht gekregen in het proces van *coming-out*. Wat er allemaal bij komt kijken als je het voor jezelf wilt accepteren en als je er voor uit wilt komen. Ik merk ook vanuit de verhalen van twee gesprekspartners met een islamitische achtergrond dat het binnen de islam een heel gevoelig onderwerp is. Hoe ga je daar dan mee om? Dat baart mij zorgen.

Ga je hier nog iets mee doen?

Je bent als jongerenwerker een voorbeeld voor jongeren in een buurt. Als een jongere thuis niet terecht kan en ook niet bij een professional, wat gebeurt er dan met zo'n jongere? Als professional moet je bepaalde culturele normen en waarden opzij kunnen schuiven. Dat wil niet zeggen dat je als jongerenwerker mee moet gaan naar het homocafé, maar geef hem wel de juiste informatie. Wij gaan het in de teamvergadering bespreekbaar maken. Ik hoop dat mijn leidinggevende er ook iets aan gaat doen.

Aan het einde van het project

Ik vond het een interactieve training, waarin ik mijn eigen expertise kwijt kon en waarin ruimte was om de discussie te voeren over onderwerpen die spelen. De deelnemers waren allemaal vrij eensgezind waardoor er over bepaalde onderwerpen weinig discussie was.

Wat heb je geleerd?

Ik heb vooral geleerd van het proces van *coming-out* dat homoseksuele mensen meemaken. En dat je homoseksuele jongeren ervan bewust kunt maken dat de omgeving, zoals familie, tijd nodig heeft om eraan te wennen. Door de rollenspellen ben ik me meer bewust geworden van mijn eigen handelen. En door de oefening met het geheim ben ik gaan nadenken over wat mijn criteria zijn om een geheim wel of niet te vertellen. Ik heb een informatiemap met adressen van instanties voor homoseksuele jongeren gekregen. Dus weet nu ook beter waar ik jongeren naar toe kan verwijzen.

Hoe ga je het thema toepassen binnen je werk?

Ik ben me er meer van bewust dat het toch een thema is waar je het over moet gaan hebben. Normaal gesproken sta je er niet zo snel bij stil omdat je het niet tegenkomt. Maar het is niet zo dat wat je niet tegenkomt binnen je doelgroep, ook niet speelt. Ik heb nu beter zicht op hoe ik het wil gaan doen. Het bespreekbaar maken van homoseksualiteit bij jongeren kan bijvoorbeeld heel goed door middel van een documentaire. Je kunt ook heel goed vanuit de passies van jongeren werken en daarbinnen het thema naar voren laten komen. Je zou dan tijdens een muziekactiviteit een homoseksuele leraar of lerares uit kunnen nodigen of homoseksuele artiesten. Je deelt dan de passie en wie je bent is dan niet zo belangrijk. Dit zijn ideeën die we ook met de trainers hebben besproken. We kunnen samenwerken met jongeren van Veilige Haven. En ook met professionals van Spirit, met wie we nu samen het project hebben gevolgd. Waar kunnen we linken leggen? Normaal zien we elkaar niet zo vaak en nu zagen we elkaar bijna wekelijks. Nu ken je elkaar beter en je weet wat de verwachtingen zijn. Er zijn nu kortere lijnen.

Heb je voldoende aan dit Dialoogproject?

Ik heb meer dan voldoende aan de training. Als er meer diversiteit in onze groep was geweest dan waren er waarschijnlijk meer discussies geweest. Ik kan me dan voorstellen dat je dan wat langer stilstaat bij bepaalde oefeningen.

4. Voorlichtingsbijeenkomst

4.1. Functie in het project

Na de introductiebijeenkomst was het tijd voor inhoud. In de voorlichtingsbijeenkomst was het de bedoeling dat de deelnemers kennismaakten met de geschiedenis van homoseksualiteit en met enkele begrippen die relevant zijn voor het bespreken van homoseksualiteit. Verder werd het begrip diversiteit vanuit een specifieke theoretische invalshoek geïntroduceerd. Het ging erom de deelnemers toe te rusten om goed geïnformeerd aan de dialooggesprekken deel te kunnen nemen.

4.2. Uitvoering

De voorlichtingsbijeenkomst was opgebouwd uit drie onderdelen. De trainers begonnen met het behandelen van de geschiedenis van homoseksualiteit. Geschiedkundige bronnen werden gebruikt om toe te lichten hoe homoseksualiteit in verschillende tijden en beschavingen bekend stond. De nadruk lag daarbij op Westerse samenlevingen. Er werd stilgestaan bij Griekse en Romeinse geschiedenis, de middeleeuwen en de twintigste eeuw. Er werd afgesloten met een korte behandeling van de wettelijke invoering van het homohuwelijk in Nederland.

Het tweede onderdeel stond in het teken van de uitleg van begrippen die met seksuele diversiteit te maken hebben. De volgende begrippen werden onder meer toegelicht: homoseksualiteit, transseksueel, travestiet, biseksueel en pedofiel. Bij de uitleg van elk begrip was er ruimte voor vragen en opmerkingen.

Het derde onderdeel van de voorlichtingsbijeenkomst was de behandeling van het begrip diversiteit. De trainers lieten de deelnemers de eigen identiteit benoemen en verschillende lagen in de identiteit en de contextbepaaldheid van identiteit herkennen.

De trainers vroegen van elke deelnemer drie tot vijf woorden op te schrijven die een deel onthulden van hun identiteit. De

zin begon met: ik ben... Elke deelnemer vertelde daarna wat hij of zij opgeschreven had. De deelnemers zeiden dingen als: ik ben Nederlander, vrouw, jongerencoach, muzikant, Antilliaan, ambitieus, spiritueel, een dochter, een strijder, mezelf. De trainers gingen in op enkele aspecten die de deelnemers over zichzelf melden. Ze benoemden de overeenkomsten tussen deelnemers en voorbeelden waarin een deelnemer verschilde van de overige deelnemers. De belangrijkste boodschap die de trainers in dit onderdeel overbrachten was dat je identiteit uit meerdere onderdelen bestaat en dat de context voor een groot deel bepaalt welk onderdeel je benadrukt. Als je in een groep jongerenwerkers onder elkaar bent, zul je niet zo expliciet benadrukken dat je een jongerenwerker bent. Dat is op dat moment de norm en wordt dan min of meer voor lief genomen. Je voert de regie over je identiteit en wat je daarvan graag benadrukt. Je benadrukt een bepaalde 'punt van de identiteitstaart' om in een situatie aansluiting te vinden bij een ander. Als andere mensen specifieke delen van je identiteit benadrukken, voelt dat niet altijd fijn. Je kiest er voor om soms onderdelen van je identiteit te verbergen of juist niet. Maar bepaalde zaken, zoals huidskleur, zijn gewoon zichtbaar. Daarin heb je geen keuze. Je dominante identiteit is de meest vanzelfsprekende en deze wordt meestal benadrukt, bijvoorbeeld in nieuwe situaties. Eén punt van de taart is dan, door keuze of door vanzelfsprekendheid, groter dan de andere punten.

Deze theorie over diversiteit was voor het hele project van belang om de deelnemers bewust te maken van hoe mensen omgaan met identiteit, maar ook om ze een invalshoek te geven waarmee ze respectvol de dialooggesprekken in konden gaan. De boodschap: gun de ander zijn of haar hele mens-zijn en benadruk niet onnodig de (homo)seksualiteit. De trainers vroegen de deelnemers ook of ze wel eens een identiteit opgedrongen kregen? De reacties werden vervolgens besproken.

Voorlichtingsbijeenkomst

De trainers hadden voor de deelnemers materiaal neergelegd om tijdens de pauze of na afloop in te zien. Het materiaal bestond onder andere uit: de Homo-encyclopedie van Nederland, de Lesbo-encyclopedie en het boek 'Homo en moslim – hoe – gaat dat samen?' van Omar Nahas (2004).

4.3. Beoordeling

De deelnemende groepen en de individuen daarbinnen hadden verschillende perspectieven op homoseksualiteit, op gevoelens over homoseksualiteit, en op hoe dat bespreekbaar te maken met jongeren. Hun houding had gevolgen voor het verloop van de voorlichtingsbijeenkomst. Sommige deelnemers waren open, nieuwsgierig en meewerkend. Zij stelden vragen als:

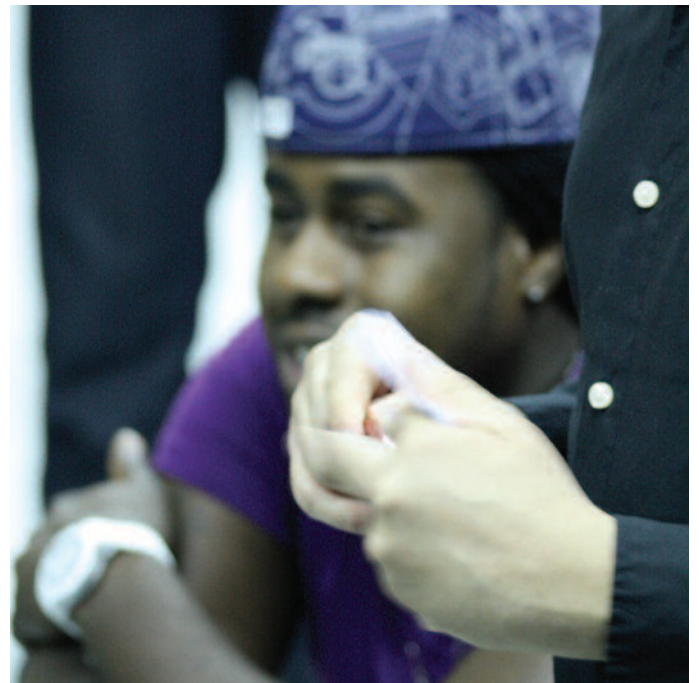
- *'Zijn homo's nu vrij?'*
- *'Waar komt aids vandaan?'*
- *'Hoe komt het dat heel veel jonge meisjes in Amsterdam Zuidoost zeggen dat ze lesbisch zijn?'*

Andere deelnemers waren meer afwachtend, sceptisch en hadden weerstand ten opzichte van de vervolgbijeenkomsten. Deze deelnemers stelden vragen of maakten opmerkingen, met soms een humoristische ondertoon:

- *'Is het strafbaar wanneer je iemand uitscheldt voor vieze flikker?'*
- *'Mensen die omgebouwd worden, en dan uitgestoten worden; hebben die meer last van depressie?'*
- *'Waarom hebben we het ook over pedoseksualiteit?'*

Deze vragen kunnen opgevat worden als een teken van nieuwsgierigheid maar de manier waarop jongerenwerkers ze stelden, gaf blijk van moeite met het bespreken van homoseksualiteit. De manier waarop ze opmerkingen maakten als *'Transseksuelen zijn ziek'* en *'Ik hoor jongeren vaker flikker zeggen dan gay'* zijn daar voorbeelden van. De trainers gingen serieus op deze input in en gaven aanvullende voorbeelden om de opmerkingen van de jongerenwerkers deels te bevestigen. Ook stelden de trainers vragen om de perspectieven van de deelnemers duidelijker te krijgen. We kunnen stellen dat ruimte geven aan en het behandelen van weerstand een

belangrijk onderdeel van de voorlichtingsbijeenkomst was. Een andere vorm van weerstand die de trainers moeilijker een plek konden geven, waren grapjes of onderling gelach van de deelnemers. Ondanks dat de grapjes niet bevorderlijk waren voor de voorlichting, vormden ze geen ernstige bedreiging voor de voortgang van de bijeenkomst. De trainers voelden zich op het moment niet altijd even comfortabel maar deden er goed aan er niet veel aandacht aan te besteden. In andere groepen was de sfeer vanaf het begin constructief en was de voorlichting niet zozeer om weerstand een plek te geven als wel het voorzien in een behoefte aan informatie. In groepen waar meer weerstand merkbaar was, zorgde de informatievoorziening voor een afname van de weerstand. In plaats van te spreken van groepen met meer of minder weerstand, zouden we dus ook kunnen spreken van groepen die op verschillende manieren hun behoeften aan informatie uiten. In

elke groep was de sfeer veilig genoeg om vragen te stellen en gevoelige onderwerpen te bespreken. In alle gevallen leidden deze vraagstellingen ertoe dat de deelnemers beter geïnformeerd raakten. Deze informatie kan hen weer helpen in hun contact met jongeren. Verder is er niet op alle vragen een eenduidig antwoord. De voorlichtingsbijeenkomst is goed om dit soort zaken op tafel te krijgen.

“Als een man zich laat ombouwen tot vrouw en een man heeft seks met ‘haar’ is hij dan homo?” Er wordt even gelachen maar niet uitgelachen. De vraag wordt besproken. De trainer concludeert: “Het is een kwestie van perspectief op wat je onder mannelijkheid en vrouwelijkheid, onder hetero- en homoseksualiteit verstaat.”

Identiteit

Het onderdeel over diversiteit waarin deelnemers zichzelf moesten kenmerken in drie tot vijf woorden bracht deelnemers tot nadenken over de manier waarop ze hun identiteit gebruiken en de manier waarop anderen met die identiteit omgaan. Een belangrijk aspect was dat bij vrijwel iedereen het idee van een ‘opgedrongen identiteit’ herkenbaar was. Enkele voorbeelden van antwoorden op de vraag: ‘Word je wel eens een identiteit opgedrongen?’:

- *‘Ja, zo vaak. Mensen denken altijd dat ik alles weet en kan. Zo kom ik blijikbaar over en dat is lastig!’*
- *‘Hij is een onruststoker, dat wordt er over me gezegd. Dan wordt alles wat je zegt ook zo opgevat, of in verband gebracht met onrust stoken.’*
- *‘Mijn ouders worden ouder en verwachten dat ik voor hen zorg. Dat is niet erg. Het is wel goed. Maar het is wel iets dat je niet echt kunt bespreken. Het is gewoon zo.’*

Andere voorbeelden van ‘opgedrongen identiteit’ waren vooroordelen over Marokkaans of Surinaams zijn. Alle deelnemers zeiden dat deze ervaringen uiterst onaangenaam zijn. Deze ervaringen werden in verband gebracht met situaties waarin mensen allerlei gedrag van homoseksuelen

verklaren door het te koppelen aan hun seksualiteit. De deelnemers lieten weten dat ze zich door dit verband goed konden voorstellen hoe het voelt om op die manier ‘in een hokje’ gestopt te worden. Een enkeling vond de oefening niet zo interessant en vond dat het beter zou werken als ze eigen associaties met homoseksualiteit expliciet zouden maken om die te bespreken. Dat was wellicht nuttig en heeft een plaats gevonden in de dialoogbijeenkomsten die volgden op de voorlichtingsbijeenkomst.

5. Dialoogbijeenvakomsten

5.1. Functie in het project

Tijdens de twee dialoogbijeenvakomsten werden er tweezijdige gesprekken gevoerd op persoonlijk niveau. Jongerenwerkers en homoseksuele gesprekspartners werden uitgenodigd om hun eigen verhaal te vertellen en zich open te stellen voor het verhaal van de ander. Het doel hiervan was om het inzicht in elkaars leefwereld te vergroten over thema's als *coming-out*, discriminatie, religie, leefstijlen en opvoeding in relatie tot homoseksualiteit. Enerzijds maakten jongerenwerkers kennis met homoseksuelen, waardoor de negatieve beeldvorming over homoseksuele mannen en vrouwen werd doorbroken. Anderzijds werd het beeld van de homoseksuele gesprekspartners over jongeren en jongerenwerk genuanceerder en breder.

5.2. Uitvoering

Voor de dialoogbijeenvakomsten werden doorgaans vier of vijf homoseksuele gesprekspartners uitgenodigd. Belangrijk voor het slagen van de dialoogbijeenvakomsten was dat de groep gesprekspartners divers was qua samenstelling. Dus zowel mannen als vrouwen, jong en oud en gesprekspartners met verschillende culturele achtergronden. Daarnaast was het van belang dat dezelfde gesprekspartners aanwezig waren tijdens de beide dialoogbijeenvakomsten per project. Vooraf hadden de trainers contact gehad met de gesprekspartners die zouden deelnemen om eventuele vragen of onduidelijkheden te bespreken.

Om de dialoog goed te kunnen voeren, werden er vooraf een aantal begrippen zoals homoseksualiteit, travestie en biseksualiteit nogmaals uitgelegd. Bij sommige groepen was dit noodzakelijk omdat de homoseksualiteit nog niet als een identiteit werd ervaren. Er werd vervolgens afgesproken dat men elkaar niet zou proberen te overtuigen, dat men zo veel mogelijke open vragen zou stellen, dat men eigen grenzen

en die van anderen zou respecteren en men zelf zou bepalen wat men wilde vertellen. Het was erg belangrijk dat zowel de gesprekspartners als de jongerenwerkers in een veilige setting konden deelnemen aan de dialoog. Na een kennis-makingsronde verdeelden de trainers de groep in kleine subgroepen.

Tijdens de eerste dialoogbijeenvakomst stond allereerst het thema *coming-out* centraal. Drie tot vier homoseksuele gesprekspartners werden uitgenodigd om over hun *coming-out* te vertellen en hoe zij hun gemarginaliseerde positie ervaren. Door deze verschillende persoonlijke verhalen werd voor de jongerenwerkers duidelijk hoe een homoseksueel binnen de heersende heterocultuur zijn/haar hoofd boven water probeert te houden.

Vervolgens werden er vragen gesteld als:

- 'Hoe zou zo'n verhaal bij jouw omgeving vallen?'
- 'Heb je zelf een *coming-out* meegemaakt?'

Een van de gesprekspartners vertelde het volgende over zijn *coming-out*:

"Ik kom uit Uden. Daar heb ik discriminatie meegemaakt, van mijn ouders en van de moslims. Ik ben van Turks/Syrische afkomst. Ik heb twee kinderen en ik ben gay. Ik trouwde op mijn 18e, het was een 'arranged' huwelijk. Ik had mijn eerste kind op mijn 18e en de tweede op mijn 19e. Ze zijn nu 8 en 9 jaar. Ik was eerst bi. Ik heb het toen een keer met een man gedaan en toen wist ik het. Ik ben homo. Mijn moeder zegt dat ik naar de dokter moet. Mijn vader is boos op me, hij scheldt me uit. Ik heb twee broers, de één spreek ik niet, de ander wel. Mijn zus wil er niet over praten. Dat maakt het erg moeilijk. Ik ben uit die wereld gestapt en dan zocht ik naar acceptatie. Ik kwam dan in een 'scene' terecht maar daar wordt je ook weer in een hokje gestopt. Er zijn binnen de homowereld dan weer allemaal 'sub-scenes'. Hoe zullen

Dialogobijeenkomsten

mijn kinderen later op mijn homoseksualiteit reageren? Met een coming-out ben je er nog niet. Mijn kinderen worden binnen een heterocultuur opgevoed en die heterocultuur is niet per definitie homovriendelijk.”

De gesprekspartners vertelden ook dat *coming-out* niet betekent dat de betreffende homo geen last meer van de omgeving heeft. De homo's moeten voortdurend opboksen tegen het regiem van de heterocultuur.

Een tweede gespreksthema tijdens de eerste dialogobijeenkomst was discriminatie. Over dit thema werden vragen gesteld als:

- *‘Wat is jouw ervaring met discriminatie of agressie?’*
- *‘Hoe heb je gereageerd?’*
- *‘Wat voor effect had de ervaring op jou als persoon?’*

Door het gesprek te voeren over discriminatie bleek dat zowel de jongerenwerkers als de homoseksuele gesprekspartners situaties hebben meegemaakt waarin zij zich gediscrimineerd voelden.

Tweede bijeenkomst

In de tweede dialogobijeenkomst stonden de thema's religie, leefstijlen en opvoeding centraal. De deelnemers moesten voor deze bijeenkomst een voorwerp meenemen dat voor hen emotionele waarde had en waarbij het thema 'mijn diversiteit' terugkwam. Sommige deelnemers hadden voorwerpen als gouden kettingen, ringen of bruiloftcadeaus meegenomen. Een kleine groep nam echt een persoonlijke en intiem voorwerp mee. De meeste voorwerpen stonden dichtbij de religieuze of culturele achtergrond van de persoon. Dit gold ook voor de voorwerpen van de gesprekspartners. Vervolgens nodigden de trainers de aanwezigen uit om over hun levensbeschouwing te praten.

- *‘Wat is jouw religie?’*
- *‘Wat betekent dit voor jou?’*
- *‘Welke plek heeft (homo)seksualiteit binnen jouw leven?’*

Dit gesprek kende meerdere invalshoeken. Zo ging het over de rol van religie in de samenleving, religie in relatie tot het jongerenwerker, de rol van de media en de rol van de politiek. Jongerenwerkers vertelden hoe zij aankijken tegen religie in relatie tot homoseksualiteit. De gesprekspartners maakten op hun beurt duidelijk dat ze zich door religieuze mensen, heteroseksuelen en in sommige gevallen ook door de politiek gediscrimineerd voelen. Sommigen van hen lieten ook aan de jongerenwerkers weten dat zij zich in een minderheidspositie bevinden.

Het thema opvoeding was het laatste gespreksthema. Jongerenwerkers en gesprekspartners vertelden over de waarden die ze belangrijk vinden, hoe deze zich uiten en welk gedrag ze daarbij belangrijk vinden. Anderen belangrijke vragen die gesteld werden waren:

- *‘Hoe wil je graag dat anderen met jou omgaan?’*
- *‘Wat zou je je kinderen willen leren?’*

Na de gesprekken in subgroepen werden de bijeenkomsten plenair afgerond. De thema's werden geëvalueerd en de trainers vroegen bijvoorbeeld aan de deelnemers wat de gesprekken ze had opgeleverd, wat hun was opgevallen en welk verhaal ze niet snel zouden vergeten.

5.3. Beoordeling

De jongerenwerkers waren erg onder de indruk van de *coming-out* verhalen van de gesprekspartners, omdat ze nooit eerder zo'n verhaal hadden gehoord. Sommige deelnemers hadden begrip voor de pijn die mensen geleden hadden, en soms nog lijdten, anderen probeerden vrij informatief vragen te stellen. In sommige subgroepen werd homoseksualiteit meer bekeken vanuit religieuze overtuiging en wezen de deelnemers elke vorm ervan af. Door de pijnlijke *coming-out* verhalen kregen de jongerenwerkers wel respect voor hun

gesprekspartners. Sommige vonden het moeilijk om in een groep over homoseksualiteit te praten wegens hun religieuze overtuiging, maar zelfs deze jongerenwerkers realiseerden zich hoe moeilijk het voor een homoseksueel kan zijn binnen een samenleving waarin heteroseksualiteit de norm is. Wel bleek dat er met name tijdens de eerste dialogobijeenkomst te veel tijd is besteed aan de *coming-out* verhalen waardoor vooral het verhaal van de homoseksuele gesprekspartners centraal stond.

“Als ik kijk naar hoe wij op de coming-out verhalen van onze gesprekspartners reageren, betekent dit voor mij dat wij meer tijd nodig hebben om na deze verhalen jongerenwerkers ruimte te geven om over hun werksituatie te praten. Hoe wij met jongeren werken moet ook bij de gesprekspartners bekend worden. De coming-out verhalen samen met ons verhaal zou meer voor acceptatie van beide partijen zorgen. Hierdoor ontstaat een wederzijdse dialoog en de jongerenwerkers krijgen ook het gevoel dat ze serieus genomen worden.” (een jongerenwerker)

De uitvoering van dialogobijeenkomsten heeft aangetoond dat het heel belangrijk is dat er een gesprek wordt gevoerd dat werkelijk tweezijdig is. Dat zowel de homoseksuele gesprekspartners als de jongerenwerkers voldoende de gelegenheid krijgen om hun verhaal te doen, zodat beide groepen hun beeldvorming over de ander kunnen verbreden en nuanceren. De *coming-out* verhalen maken indruk op de jongerenwerkers en zijn belangrijk om de verbinding tussen gesprekspartners en jongerenwerkers tot stand te brengen. Indien er te veel tijd wordt besteed aan de *coming-out* verhalen dan wordt de dialoog eenzijdig waardoor er in de groep onevenwichtigheid ontstaat.

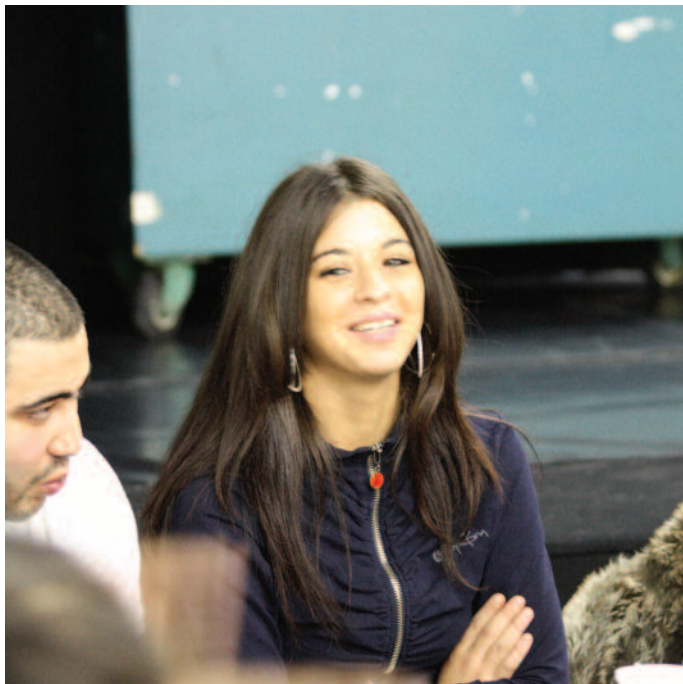
Homoseksualiteit als onderdeel van een identiteit

Door de dialooggesprekken werden de jongerenwerkers zich meer bewust van de noodzaak tot verruiming van hun visie op begrippen als discriminatie en seksuele diversiteit. In de

Dialogbijeenvakomsten

dialog werd gewerkt aan nuancering op het thema homoseksualiteit. Zo werd bijvoorbeeld het onderwerp discriminatie door een aantal jongerenwerkers met een niet-Nederlandse afkomst gekoppeld aan etniciteit. Ze zeiden dat de islamitische gemeenschap gediscrimineerd wordt. In eerste instantie erkenden ze de discriminatie van homoseksuele mensen niet. Later zagen ze ook overeenkomsten met de positie van de homoseksuelen. Een conclusie was bijvoorbeeld dat de doelgroep waarmee jongerenwerkers werken ook in een minderheidspositie verkeert.

“Wij werken voornamelijk voor Marokkaanse, Turkse en Surinaamse jongeren. Sommige van onze collega’s ook met Nederlandse jongeren. Zelf werk ik voornamelijk met Nederlandse jongeren in het centrum van Amsterdam, maar deze Nederlandse groep wordt niet echt gezien als een

probleemgroep, hoewel deze groep net zo’n probleem heeft met de acceptatie van homoseksuelen. Volgens mij ben ik er in deze bijeenkomsten achtergekomen dat het thema homoseksualiteit veel meer samenwerkingsmogelijkheden biedt met homoseksuelen en organisaties dan ik daarvoor dacht. Deze minderheidspositie van homoseksuelen geeft een bindend gevoel voor een nieuwe vorm van maatschappelijke solidariteit.” (een jongerenwerker)

De jongerenwerkers waren niet bekend met de identiteit van homoseksuelen en de persoonlijke problemen die hiermee gepaard gaan. Ook ontbrak een beroepsethische ontwikkeling bij deze jongerenwerkers, die noodzakelijk is om rond het thema homoseksualiteit activiteiten op te kunnen zetten.

Homoseksualiteit en culturele normen en waarden

Aan de hand van de voorwerpen die deelnemers en gesprekspartners hadden meegenomen werd duidelijk dat culturele uitingvormen en tradities homoseksualiteit overstijgen. Het vertellen over de emotionele en/of symbolische waarden van voorwerpen was een goede werkvorm om dichterbij de gemeenschappelijkheden van de jongerenwerkers en de homoseksuele gesprekspartners te komen. Met de voorwerpen lieten de jongerenwerkers en de gesprekspartners een ander deel van hun identiteit zien. Er ontstond een gesprek over de waarden en normen van religie en de culturen die hieraan gerelateerd zijn. Tevens bleek dat homoseksualiteit in elke cultuur en religie voorkomt. Vervolgens werd de vraag gesteld welke waarden en normen je als jongerenwerker het meest belangrijk vindt: de waarden en normen van jouw eigen cultuur of de ethische waarden en normen die vanuit jouw beroep worden gesteld? Hoe groot kan de afstand zijn tussen jouw eigen waarden en normen en die van de maatschappelijke waarden en normen die van jongerenwerkers verwacht worden? Dit was een essentiële vraag waarmee de kern van het leerproces werd bereikt. De jongerenwerkers hadden hierover verschillende meningen.

Effect

Door de dialogbijeenvakomsten zijn de jongerenwerkers toegankelijker geworden. Vooroordelen en weerstanden zijn afgenomen en jongerenwerkers hebben meer zicht gekregen op hun eigen positie ten opzichte van homoseksualiteit. Dit werd duidelijk doordat jongerenwerkers genuanceerder spraken over homoseksualiteit.

Er werd gekozen voor een bepaalde woordkeus waarmee ze hun acceptatie voor homoseksuelen lieten zien. Homoseksualiteit werd niet meer gekoppeld aan pedofilie of een ziekte, maar het werd gezien als een variant van het seksuele verkeer in de samenleving. Jongerenwerkers waren zich ervan bewust dat homo's in de heterocultuur net zo goed worden gediscrimineerd als de niet dominante, etnische groepen.

De dialogbijeenvakomsten leverden op een goede manier een bijdrage aan verruiming van de visie van de jongerenwerkers op homoseksualiteit en de betekenis daarvan in hun werk.

"Aan het begin van de bijeenkomst hadden de jongerenwerkers een afwijzende houding. Aan het einde van de bijeenkomst had ik wel het gevoel dat de muur gebroken was. We waren dicht bij elkaar gekomen. Door in kleine groepjes te werken ontstond er een prettig gesprek met deze jongerenwerkers." (een gesprekspartner)

Interview jongerenwerker IJsterk

Aan het begin

Wat doe je als er een jongere bij je zou komen die ervoor uitkomt dat hij homo is?

Ik zou hem doorverwijzen naar een homovriend van me die ik vertrouw. Ik ben zelf hetero en kan zo iemand dus geen advies geven. Als ik zie dat zo iemand in het jongerencentrum getreiterd wordt, treed ik wel op.

Wat verwacht je van de dialoog en de trainingbijeenkomsten?

Ik hoop te horen naar welke instanties ik kan verwijzen als iemand ervoor durft uit te komen dat hij homo is. Heel praktische informatie dus. Het aanhoren van verhalen van homo's heb ik wel genoeg gehad.

Halverwege

Voldoet de training tot nu toe aan je verwachtingen?

Ik heb nu een voorlichtingsbijeenkomst gehad en een dialoogbijeenkomst. Ik vond dat gesprek met die homo's en lesbiennes wel plezierig, vooral omdat het in kleine groepjes ging, dan kom je tenminste aan het woord. Er is meer aandacht en je wordt ook gehoord.

Toch voldoet het project niet erg aan mijn verwachtingen, ik had er iets anders van verwacht, bijvoorbeeld hoe je jongeren die uit de kast komen zou kunnen helpen en begeleiden. Sommige verhalen raken me ook wel. Het is heel erg dat sommige mensen alles moeten achter laten omdat ze uit de kast zijn gekomen zijn. Er was er één waarvan de hele familie hem verbannen heeft. Interessant om te horen maar ik heb er niet veel aan.

Wat heb je geleerd tot nu toe?

Eigenlijk vooral dat homo's ook maar gewone mensen zijn. Er zit een blonde Nederlandse leraar bij naar wie ik heel graag luister. Je krijgt op een gegeven moment gewoon respect voor hem. Hij weet hoe je iemand kan benaderen. Hij brengt het op een comedymanier en dat raakt me gewoon. Respect voor die man. De manier waarop hij het vertelt! Hij past zich ook aan, dus als het Marokkanen zijn, zegt hij het op een soort Marokkaanse manier, in gebroken Nederlands. Hij is gewoon comedy en dat is prima: je moet er een beetje lol in brengen, dat helpt wel.

Ben je anders over homoseksualiteit gaan denken?

Ik kende al best veel homo's, omdat ik altijd in het Centrum heb gewerkt waar ook de Gay Parade wordt gehouden. Als het regende lieten we gewoon de box open. Het zijn ook mensen. Zolang ze me niet lastigvallen en normaal met me praten, bemoei ik me niet met hun privéleven. Je kunt hoog of laag springen maar je bereikt er niks mee.

Kun je daar in je werk ook iets mee?

Die film die ze draaiden vond ik een mooi aangrijpingspunt. Als er dan ook nog iemand een goed verhaal over kan vertellen, dan denk ik honderd procent dat het de jongeren gaat raken en dat zij anders gaan denken. Er zijn veel jongeren die vragen hebben. Jongeren hebben ook veel vooroordelen terwijl ze niet eens weten wat een homo is. De manier waarop je de jongeren benadert is belangrijk. Als je zegt: "vandaag komt er een homo langs" willen ze daar niets van weten. Maar als je het goed voorbereidt en het op een leuke manier doet – bijvoorbeeld met die film, een speech of wat dan ook – dan maak je meer kans. Je moet ze lokken. Maar dan niet met een al te grote groep want dan heb je weer die raddraaiers. Maar een groepje van vijf, zes, echt

belangstellenden die het echt willen aanhoren. Dat zou wel goed uitpakken. Ik denk wel dat ik dat ga doen, jawel, zeker in de toekomst op de langere termijn. Dat moet dan niet alleen in mijn centrum gebeuren maar in alle centra van IJsterk. En ik wil dan wel iemand die het op een comedymanier kan brengen. De anderen lijken er zo onder te lijden. Dan denk ik: waarom doe je dat, je doet het toch zelf.

Dus het project spreekt je intussen meer aan?

Ach, het is wel interessant, maar die verhalen van de mensen die uitgenodigd worden gaan op een gegeven moment vervelen. Het is alleen maar praten, praten, praten. Ik wil wat concreters, iets wat je kunt doorgeven mocht er echt iemand uit de kast komen. Dan wil ik hem echt begeleiden naar waar hij moet zijn. Maar we krijgen geen flyers, geen adressen. Dat mis ik en ik denk dat mijn collega's er ook zo over denken. Dat is wel jammer, daar had ik echt meer van verwacht. Ik ga dus wel zeggen dat ik wil weten hoe ik jongeren kan verwijzen.

Aan het einde van het project

Uiteindelijk voldeed het project wel aan mijn verwachtingen. Het einde vond ik het leukst. Ik heb er veel over nagedacht en ook wel wat geleerd. Dat je het bespreekbaar kunt maken en iedereen zijn mening kan geven. In de laatste trainingen hebben we ideeën ontwikkeld over hoe we bij de jongeren over homoseksualiteit kunnen beginnen. De één kwam met films, de ander met een straatvoetbaltoernooi, feestjes, barbecues. Je richt je dan niet heel nadrukkelijk op homoseksualiteit, maar na afloop kun je er bijvoorbeeld onder een hapje over kletsen. Aan het eind kregen we ook meer informatie zoals adressen, folders en boekjes.

Wat ook goed is, is dat we nu als collega's van elkaar weten wat we ervan vinden. Het leek taboe en nu zijn we als team

meer betrokken. We hebben allemaal dezelfde training gehad en het is gewoon heel makkelijk, iets heel normaal. Onze leidinggevende is ook homo. We wisten het wel en we respecteerden het, maar we hadden het er nooit over. Het is nu makkelijker om naar hem toe te gaan.

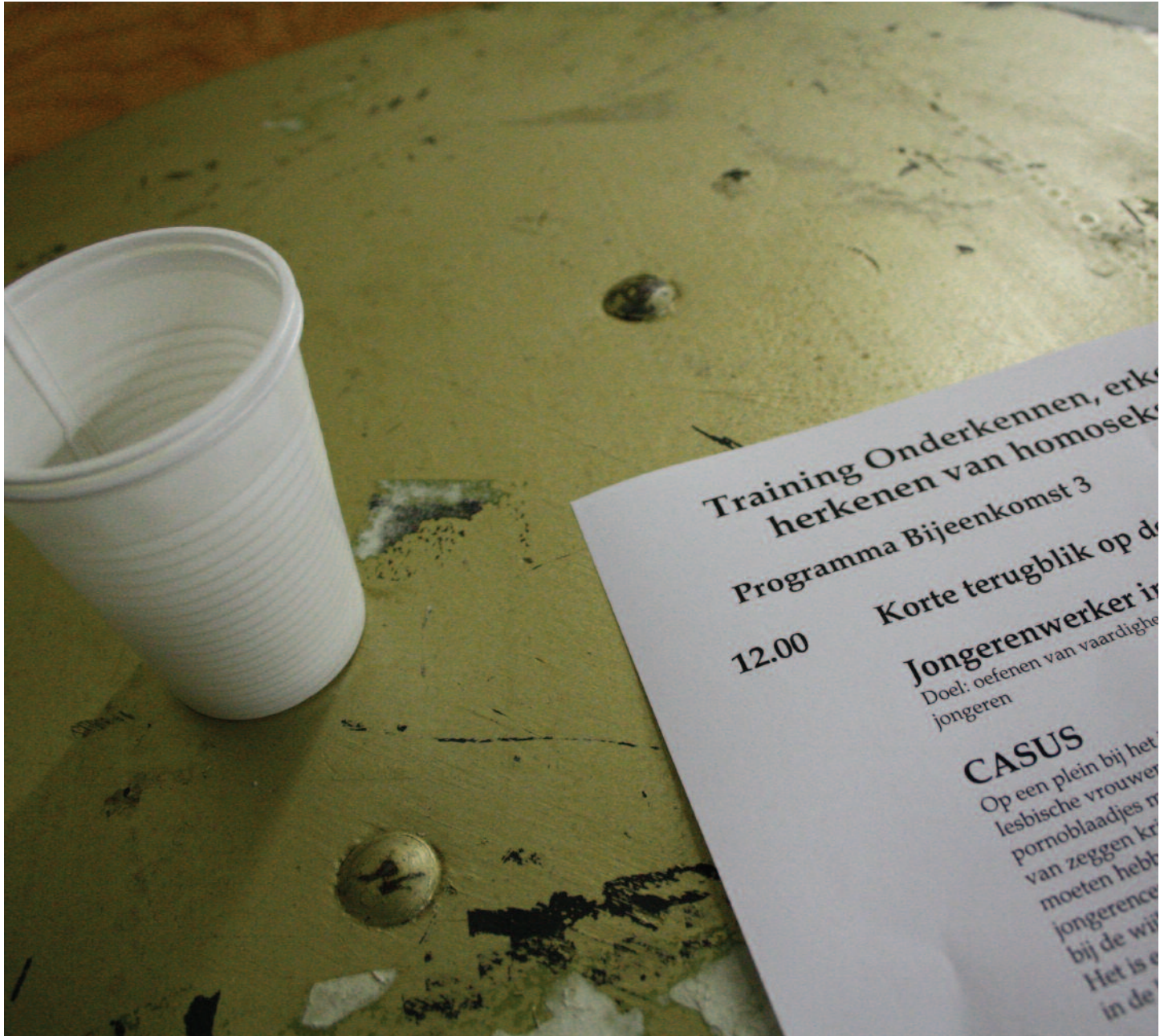
Door de verhalen kreeg ik wel een ander beeld over homo's. Dat ze toch veel op het spel hebben gezet en grote stappen hebben genomen. Dat hun hele wereld eigenlijk totaal veranderd is. Als ik erover nadenk, heb ik wel met ze te doen. Wat ik mis is dat ik jongeren op dit punt niet kan raken omdat ik zelf niet homoseksueel ben. Dat maakt dat ik het niet kan begrijpen. Ik heb vanuit de theorie en de verhalen kennis opgebouwd. Als je zelf homoseksueel bent weet je wat zo'n jongere voelt vanuit je eigen ervaring.

Ga je met het thema werken?

We willen wel iets gaan doen, een debat of een feestje. Ik moet nog zien of dat lukt. Ik zou nog meer verhalen van gastsprekers willen horen. Ik ga in ieder geval activiteiten organiseren om jongeren te lokken om het bespreekbaar te maken. De media heeft altijd negatieve berichten over ze en ik wil graag bewijzen dat jongeren er wel op een normale manier over kunnen praten.

Wat is je beoordeling zo aan het eind?

Ik vond het toch wel leuk om deel te nemen. Toen ik het hoorde dacht ik: "wat krijgen we nou, wat een tijdverspilling! Doe maar liever een cursus EHBO of brandveiligheid of wat dan ook". De eerste dag is het dan de kat uit de boom kijken, weet je, maar als je op een gegeven moment een band met de trainers krijgt dan wordt het leuker en nu vind ik het eigenlijk wel jammer dat het over is, ik begon er net aan te wennen. Ik vind het wel jammer dat het is afgelopen, echt.

6. Trainingsbijeenkomsten

6.1. Functie in het project

De drie trainingsbijeenkomsten tot slot waren bedoeld om te kijken hoe de jongerenwerkers, met hun prille kennis en nieuwe visie op homoseksualiteit, activiteiten en projecten voor jongeren kunnen organiseren. Hoe kun je het thema homoseksualiteit bespreken met jongeren? Wat kun je doen om homovijandigheid tegen te gaan?

De trainingsbijeenkomsten hadden het karakter van onderkennen, erkennen en herkennen van homoseksualiteit om zo een duurzame aanpak binnen het jongerenwerk te bevorderen. In de praktijk betekende dit dat er werd geoefend met al of niet bestaand materiaal en dat er plannen werden gemaakt voor de uitwerking van concrete werkvormen.

6.2. Uitvoering

Het doel van de eerste trainingsbijeenkomst was dat jongerenwerkers herkennen wat hun eigen positie ten opzichte van homoseksualiteit is en zicht krijgen op de positie die nodig is voor hun beroep als jongerenwerker. Daarnaast werd hun inzicht in eigen oordelen en vooroordelen ten opzichte van homoseksualiteit vergroot.

Na een uitleg van het programma werd gestart met de Lijnoefening waardoor het voor de deelnemers zichtbaar werd wat de verschillen zijn tussen hun persoonlijke en hun professionele positie ten opzichte van homoseksualiteit. In de ruimte werd aan twee kanten van de zaal een uiterste positie op de lijn gemaakt. Een kant stond voor: homoseksualiteit kun je maar beter verstoppen. De andere kant stond voor: je moet je homoseksualiteit altijd zichtbaar maken. Eerst werd de deelnemers gevraagd om tussen deze twee uitersten hun eigen positie in te nemen, door er letterlijk te gaan staan. Opmerkelijk was dat de meeste jongerenwerkers vonden dat je homoseksualiteit altijd zichtbaar moet maken. Een deel stond in het midden en gaf aan dat het soms goed is om er over te praten en dat je het soms juist beter niet kunt doen. In

een enkele groep vonden een paar jongerenwerkers dat je homoseksualiteit moet verstoppen en dat seksualiteit een privé aangelegenheid is.

Vervolgens werd aan de jongerenwerkers gevraagd om de positie in te nemen die familie en vrienden van je verwachten. De meerderheid van de deelnemers kwam in het midden te staan. Een aantal deelnemers vond zelf dat je homoseksualiteit zichtbaar moet maken, maar wist zeker dat familie vond dat je het maar beter kon verstoppen.

De derde vraag was om vanuit het werk een positie te kiezen. Welke positie zou jouw werkgever kiezen? Veel jongerenwerkers vonden dit lastig en wisten niet goed hoe hun werkgever hierover dacht. Over de hele lijn verspreid stonden deelnemers, waarvan de meerderheid in het midden. Tot slot werd gevraagd welke positie de jongeren zouden kiezen. Hieruit bleek dat er een verschil was in meiden en jongens. Jongens zouden volgens jongerenwerkers nooit uitkomen voor homoseksualiteit. De jongerenwerkers die met meiden werken stonden daarentegen in het midden. Meiden zullen het soms zichtbaar maken en soms verstoppen.

Na een korte terugblik op deze oefening werd de documentaire 'Angst voor de Liefde' vertoond. Hierin vertelt een Turkse jongen over zijn *coming-out* en de problemen die hij hierdoor met zijn familie ondervindt. Zijn familie, waaronder zijn vader en nicht, vertellen ook hun eigen verhaal. De vader van de jongen weet dat hij er tot aan zijn dood er niet overheen komt, maar laat ook weten dat hij zijn zoon niet kwijt wil. De documentaire leverde tijdens de nabespreking veel reacties op zoals:

- *'Ik zou zelf ook zo reageren, net als de vader uit de documentaire. Het zou me echt pijn doen. Ik begrijp zijn vader.'*
- *'Het is goed dat hij er nu voor uitkomt, ondanks dat het heel moeilijk voor hem is.'*

Trainingsbijeenkomsten

Er werd ook een gelijkenis getrokken tussen het verhaal van een Turkse gesprekspartner en het verhaal van de jongen in de documentaire.

Het laatste onderdeel van deze bijeenkomst was het Lagerhuisspel. Het doel van deze oefening was om te leren van elkaars standpunten en dat je als jongerenwerker leert om een eigen mening te vormen ten opzichte van homoseksualiteit. Dit is ook een spel dat goed met jongeren gespeeld kan worden. De trainer bracht stellingen in waarna de deelnemers een positie innamen. Voorbeelden van stellingen waren:

- Als ik homo was, zou ik het zeker vertellen aan de jongeren.
- Ik vind het niet passend in ons vak om met jongeren over homoseksualiteit te praten.
- Als ik homo zou zijn kon ik hier niet meer werken.

De bijeenkomst werd afgesloten met een aantal evaluatieve vragen.

Tweede bijeenkomst

Het doel van de tweede trainingsbijeenkomst was dat deelnemers het inzicht in overlevingsstrategieën vergroten en dat deelnemers hun vaardigheden in het stellen van relevante vragen vergroten.

Voordat de groep begon met de oefeningen werd er kort teruggeblikt op de vorige bijeenkomst. Vragen van deelnemers werden beantwoord.

Door de oefening 'Je hebt een geheim' kregen de jongerenwerkers inzicht in wat homoseksuelen ervaren als ze over hun seksuele geaardheid vertellen. Moet je het wel of niet vertellen? De deelnemers namen een geheim in gedachten en bedachten aan wie zij graag hun geheim wilden vertellen.

Daarbij dachten ze na over de vragen: Wat zijn jouw voorwaarden om je geheim aan een ander te vertellen? Hoe bewaar je het geheim van een ander?

De trainers inventariseerden op een flap wat de criteria zijn om een geheim te vertellen en wat de criteria zijn om je met een geheim veilig te voelen. Hierdoor gingen de jongeren-

werkers zich afvragen wat zij zouden kunnen doen als iemand wil praten over homoseksualiteit.

Na de pauze was het tijd voor een eerste rollenspel, waarbij jongerenwerkers konden oefenen met het stellen van relevante vragen en het bespreekbaar maken van homoseksualiteit. De casus was als volgt: Tijdens een teamvergadering wordt door twee collega's aangegeven dat een bezoeker van het jongerencentrum homoseksuele gevoelens lijkt te hebben. Tijdens deze vergadering wordt nagedacht hoe ze toenadering zouden kunnen vinden tot deze bezoeker.

De vragen die geformuleerd werden waren: *'Ken je een homo? Heb je er al eens met iemand over gesproken? Ken je iemand in je omgeving waarmee je over jouw gevoel zou kunnen praten? Ben je wel eens verliefd geweest? Op een jongen of een meisje? Wanneer heb je voor het eerst ontdekt dat je homo was?'* Al de nieuwe kennis uit de voorgaande oefeningen en de dialooggesprekken werd ingezet tijdens dit rollenspel.

Deze bijeenkomst werd ook afgesloten met een evaluatie.

Derde bijeenkomst

De jongerenwerkers gingen tijdens deze bijeenkomst wederom aan de slag met het bespreekbaar maken van homoseksualiteit. Dit keer werd een rollenspel gespeeld waarin jongerenwerkers oefenen om het homovijandige gedrag van een groep jongeren bespreekbaar te maken. Hoe spreek je ze aan? Welk doel heb je? En wat wil je dat ze meenemen van dit gesprek? Door een situatie na te spelen werd duidelijk hoe lastig het is om dit thema bespreekbaar te maken. De deelnemers vonden het fijn om een deel van hun werk ook te laten zien aan de trainers.

"Het is moeilijk omdat het een rollenspel is, want de realiteit is moeilijker. Jongeren luisteren niet, ze hebben overal lak aan."
(een jongerenwerker)

De laatste trainingsbijeenkomst stond verder in het teken van plannen maken voor het vervolg. Hoe kunnen we homosek-

suele jongeren beter ondersteunen? Welke concrete activiteiten kunnen we in het jongeren centrum uitvoeren? En hoe maak je een jongeren centrum homovriendelijk? Er werd geprobeerd om te reflecteren op het eigen gedrag en de sfeer die in het jongeren centrum heerst. Als er met het thema erg seksistisch en machoachtig wordt omgegaan, zullen jongeren met homoseksuele gevoelens hun geheimen niet willen delen. Het maakt het voor jongeren lastig om uit de kast te komen. De sfeer en fysieke locaties zijn medebepalend voor de indruk van een bezoeker. Als er posters of flyers over homoseksualiteit zichtbaar zouden zijn, dan zullen de jongeren het gevoel hebben dat er daar met hun eventuele gevoelens rekening wordt gehouden. Ook kunnen er activiteiten georganiseerd worden die direct of indirect met seksualiteit en homoseksualiteit te maken hebben. Hiervoor werd een arsenaal aan voorbeeldactiviteiten genoemd zoals: voetbalwedstrijden gemixt met homo- en heterojongeren, discoavonden, fotografie- en filmprojecten met het thema seksuele diversiteit, samenwerking met scholen om een activiteit op te zetten om over seksuele diversiteit te praten, jongeren meenemen naar culturele homogelegenheden, allochtone homoseksuele mannen en vrouwen uitnodigen tijdens bepaalde activiteiten of samen met jongeren tijdens schooltijd naar een religieuze instelling gaan om over seksuele diversiteit te praten.

6.3. Beoordeling

Over het algemeen hebben de deelnemers actief meegedaan aan de trainingsbijeenkomsten. De weerstand die aan het begin van het project aanwezig was, is tijdens deze laatste bijeenkomsten afgenomen. De jongerenwerkers vonden de bijeenkomsten nuttig voor hun werk.

Een van de trainers zei daarover:

“Ik ben zeer tevreden over de trainingsbijeenkomsten. Er is veel bereikt. De manier waarop er gesproken werd over homoseksualiteit is verbeterd. Dit zag ik duidelijk terug bij de derde trainingsbijeenkomst. Het uitsluiten werd steeds minder.

Er was een bepaalde vorm van trots over wat er is bereikt, dit was zichtbaar in de groep. Jongerenwerkers kwamen steeds meer met positieve voorbeelden. We hebben door deze trainingsbijeenkomsten zichtbaar gemaakt hoe belangrijk de rol van de jongerenwerker is bij dit thema.”

Hoe meer er over seksuele diversiteit en homoseksualiteit gepraat werd, des te meer werden dimensies van het probleem en de diepgang van de belevenissen van jongerenwerkers zichtbaar. Deze persoonlijke en beroepsdilemma's gaven de mate van reflectie aan. Hierdoor ontstond een stijgende lijn in de ontwikkeling van de jongerenwerkers omtrent het thema homoseksualiteit.

Helaas was er niet altijd voldoende tijd om alle onderdelen per bijeenkomst uit te voeren. In sommige trainingsbijeenkomsten is bijvoorbeeld het Lagerhuisspel niet uitgevoerd.

Trainingsbijeenkomsten

Ook andere voorbeelden

In de laatste trainingsbijeenkomst kwam een van de jongerenwerkers die zelf zeer positief en enthousiast over het hele project was met een opmerkelijke mededeling aan het begin van de bijeenkomst. Hij las een stuk uit de Bijbel (Leviticus 18:22 en 20:13) voor waarin geschreven wordt dat homoseksualiteit de doodstraf verdient. Hij had weinig voorbeelden van andere religies dan islam gehoord. Hij miste ook voorbeelden van Nederlandse jongeren die niet met homoseksualiteit om kunnen gaan, en die het woord homo als scheldwoord gebruiken.

Deze jongerenwerker had binnen dit project terecht commentaar op de voorbeelden die werden gebruikt. Door te werken met diverse voorbeelden kan dit worden voorkomen. Door nuancering van de voorbeelden zal de aansluiting bij de doelgroep alleen maar beter verlopen.

Bespreekbaar

De meerderheid van de deelnemers wilden het thema homoseksualiteit in de toekomst bespreekbaar gaan maken. Dit liet zien dat de mate van onderkenning, erkenning en herkenning van homoseksualiteit in het algemeen was verbeterd.

Een van de gesprekspartners zei hierover:

“Met dit project is er een goede stap gezet. Het is moeilijk om binnen de moslimcultuur te praten over dit onderwerp. Het viel mij op dat jongerenwerkers bereid zijn om vragen te stellen. Ze zijn geïnteresseerd. Het is nodig om meer bij elkaar te komen. Je kan er veel mee bereiken. Het werken in kleine groepjes werkte goed. In Westerpark was het heel anders dan in Osdorp. Jammer dat het ophoudt.”

Door de documentaire ‘Angst voor de Liefde’, waarin de vader van een Turkse homoseksuele jongen zijn emoties toont, en daarnaast de persoonlijke verhalen van de gesprekspartner waren de meeste deelnemers ervan overtuigd dat homoseksualiteit een identiteit moet zijn. Toch hadden de meeste deelnemers meer medelijden met de vader in de film dan met de hoofdpersoon. De jongerenwerkers vonden dat deze vader geen enkele positie in de Turkse gemeenschap had en dat hij door de *coming-out* van zijn zoon is afgeschreven als een afvallige. Maar omdat de vader de zoon niet verstoot, kreeg hij nog meer sympathie van de jongerenwerkers.

“Knap van de vader dat hij zo openlijk zijn gevoelens op televisie laat zien, hij zei ook harde dingen over zijn zoon die ook in de huiskamer zat, maar hij heeft hem niet verstoten. Het is echt wat de vader voelt, het is zijn eigen kind, vervelend dat die vader zich zo aan de regels houdt van de gemeenschap, de tradities en waarden.” (een jongerenwerker)

Een kleine groep professionals waren voor de *coming-out* van de jongeman en vonden ongeacht wat er ook gebeurt, dat de *coming-out* moet plaatsvinden. Tevens vonden ze de documen-

taire een bevestiging van het beeld dat zij als jongerenwerkers van een Turks-Nederlands gezin met het islamitische geloof hebben.

De voor of tegenstanders van de coming-out in de documentaire gebruikten verschillende argumenten die deels uit de voorgaande bijeenkomsten afkomstig waren of die ze deels zelf ontwikkeld hadden.

Aan de slag

Door het uitnodigen van de jongerenwerkers om activiteiten te ontwikkelen om homoseksualiteit bespreekbaar te maken, kwamen de jongerenwerkers met veel ideeën voor activiteiten. Daarbij zeiden de jongerenwerkers ook dat de mate van het succes van zulke activiteiten te maken heeft met rugdekking van directie en het politieke bestuur.

“Door deze workshop ben ik bewust geworden dat ik mij opnieuw moet positioneren binnen mijn team. Vroeger sprak men niet veel over zijn religie maar men sprak over de migranten. Nu moeten wij bij elk project dat wij ontwikkelen met meerdere factoren rekening houden. Dit leidt soms tot bepaalde problemen op de werkvloer. Met homoseksualiteit moeten wij, vroeg of laat, iets doen. Maar het blijft liggen omdat wij er geen beleidsplan voor hebben en daardoor komt het ook niet terug in onze jaarlijkse activiteitenprogramma’s. Wij hebben seksuele voorlichtingsprogramma’s georganiseerd als er behoefte aan was. Wij hebben geen kennis over dit thema en wij moeten met andere partijen samenwerken.” (een jongerenwerker)

Deze bovenstaande randvoorwaarde biedt ook veiligheid aan het personeel om activiteiten te ontwikkelen die homoseksualiteit bespreekbaar maken.

Een drempel voor jongerenwerkers om met het thema aan de slag te gaan heeft te maken met veiligheid binnen het eigen team.

“Je moet uitkijken dat je niet te veel over een bepaald onderwerp met de jongeren praat, zeker als het een gevoelig onderwerp is, moet je uitkijken. Het kan ook zo zijn dat je baas zegt; je haalt jongeren niet binnen of je haalt jongeren binnen die voor een bepaald onderwerp komen. Als ik niet een zekere hoeveelheid jongeren per activiteit binnenhaal, moet ik mij verantwoorden bij de baas. Het thema homoseksualiteit kan zelfs ten koste van mijn baan gaan als ik bij de jongeren bekend sta dat ik ook voor homo’s ben. Het kan nog erger, als je collega’s er lacherig over doen, kan het des te pijnlijker worden. Wat ik nog belangrijker vind, is dat ik zelf ook nog niet zover ben, ik weet echt niet hoe ik met dit thema moet omgaan. Wij hebben hierover nooit iets geleerd. Dit is de eerste keer. Ik heb nooit gedacht dat homoseksualiteit een identiteit zou zijn, ik ben in Nederland opgegroeid en Marokkaans islamitisch opgevoed.” (een jongerenwerker)

Hier speelt de veiligheid van de jongerenwerker, de angst om je baan kwijt te raken, de ethische beroepsvraag en/of het hebben van een maatschappelijke visie, een belangrijke rol. Verder is opgevallen dat er afhankelijk van de groepen sneller of langzamer een slag werd gemaakt om concreet met het thema te gaan werken. In sommige gevallen moesten de trainers telkens terug gaan naar de startpositie van het project. Dit gaf een vertraging in het programma maar leverde levendige en inhoudelijke discussies op die de jongerenwerkers nodig hadden om over te gaan tot een praktische aanpak. Daardoor verliepen de ontwikkelingen bij de verschillende groepen niet op hetzelfde tempo.

7. Ondersteunende bijeenkomsten

Naast de verschillende onderdelen van het Dialoogproject die in de vorige hoofdstukken zijn toegelicht, zijn er vooraf en tijdens de uitvoering van pilots bijeenkomsten georganiseerd voor de gesprekspartners en trainers.

Ter voorbereiding is er een train-de-trainerbijeenkomst voor de trainers georganiseerd en een informatiebijeenkomst voor de gesprekspartners. Tussentijds hebben de trainers deelgenomen aan twee intervisiebijeenkomsten.

7.1. Train-de-trainerbijeenkomst

Voor de trainers werd vooraf een ééndaagse training georganiseerd. Aan deze bijeenkomst nam de hele groep van vijf trainers deel. De bedoeling van de train-de-trainerbijeenkomst is dat de trainers kennismaken met de methodiek en de daarbij behorende opbouw. Concreet ging het over:

- *Het toepassen van de dialoogmethodiek*
Opdracht is om er als trainer voor te zorgen dat er geen discussies ontstaan over het geloof en/of culturele normen en waarden. Het is daarentegen de bedoeling om binnen een veilige setting ruimte te creëren voor persoonlijke ervaringen en dat deelnemers zonder te oordelen kunnen luisteren naar het verhaal van de ander.

“Door de dialoog creëer je gelijkwaardigheid en een veilige sfeer. Je nodigt mensen uit om naar andere onderwerpen te kijken en daarover uit te wisselen. Daardoor worden mensen ook bewust van verschillen in normen en waarden.” (een trainer)

- *Het inzetten van homoseksualiteit in een breder perspectief*
Het gaat om het creëren van een nieuw verhaal en een taal die op een passende manier diversiteit bespreekbaar maakt. Tijdens het traject hoeft het niet alleen te gaan

over homoseksualiteit, maar kunnen er ook linken gemaakt worden met bijvoorbeeld pedofilie of pestgedrag.

- *Het centraal stellen van de professionele beroepshouding van jongerenwerkers*

De deelnemers nemen deel vanuit hun professie waarbinnen het bespreekbaar maken van seksuele diversiteit een maatschappelijk opdracht is. Hun persoonlijke opvattingen daarover worden niet als uitgangspunt genomen.

“Het is goed geweest om deze training binnen een professionele setting uit te voeren. Dit werkt goed, omdat je als trainer deze rol als professional kunt benoemen. Wat je thuis doet of denkt is je eigen keuze, maar vanuit je professie wordt er een professionele beroepshouding verwacht.” (een trainer)

Uitvoering

Vooraf kregen de trainers het draaiboek van de training en het programma toegezonden.

De train-de-trainerbijeenkomst begon met een welkom en een kennismakingsronde. Aan de trainers was vooraf gevraagd een voorwerp mee te nemen dat voor hen een speciale betekenis heeft en mogelijk bij het Dialoogproject paste.

Aan de hand van het draaiboek werden vervolgens het doel en de opbouw van het Dialoogproject doorgenomen. Vervolgens hebben de trainers als ‘deelnemers’ de verschillende onderdelen van het project ervaren. Na iedere oefening werden op metaniveau vragen en onduidelijkheden behandeld.

Beoordeling

In grote lijnen voldeed de train-de-trainerbijeenkomst aan de verwachtingen. Wel werd bij de evaluatie duidelijk dat de trainers graag vooraf meer achtergrondinformatie hadden willen ontvangen om daarmee de werkwijze en doelen van de

Ondersteunende bijeenkomsten

methodiek te kunnen plaatsen in de brede context. De bedoeling en de opbouw van het project bleef daardoor ook na de train-de-trainerbijeenkomst voor een aantal trainers onduidelijk. Er zou tijdens de train-de-trainerbijeenkomst meer aandacht besteed moeten worden aan het begeleiden en ondersteunen tijdens het voeren van de dialoog. Daarnaast bleken niet alle trainers voldoende bekend met de praktijk van het jongerenwerk en de rol van de professionals daarin.

Een van de trainers kwam met de suggestie om deze voorbereiding te verdelen over twee bijeenkomsten: een eerste bijeenkomst om kennis te maken met elkaar, met de achtergronden en met de dialoogmethodiek en een tweede bijeenkomst om de inhoud van het traject door te nemen.

7.2. Informatieavond voor gesprekspartners

Voor de uitvoering van de vier Dialoogprojecten was een pool van ongeveer twaalf gesprekspartners nodig. Essentieel voor het welslagen van de dialoogbijeenkomsten is dat deze groep gesprekspartners voldoende divers is, zowel qua sekse en culturele achtergrond als leeftijd. Voor het samenstellen van deze groep is gebruik gemaakt van diverse kanalen: de voorlichterspool van het COC, vrijwilligers van Veilige Haven (steunpunt voor jongeren met homo-, biseksuele, lesbische of transgender gevoelens), en stedelijke en persoonlijke netwerken. De groep gesprekspartners bestond uiteindelijk uit drie vrouwen en elf mannen. Negen gesprekspartners hadden een niet-Nederlandse culturele achtergrond, zoals Marokkaans, Turks en Surinaams. Voordat de gesprekspartners in gesprek gingen met de jongerenwerkers zijn ze uitgenodigd voor een informatiebijeenkomst.

Uitvoering

Tijdens de informatieavond werd uitgelegd wat de aanleiding was voor het Dialoogproject, wat het doel ervan was en uit welke bijeenkomsten het project bestond. Vervolgens werd tijdens het tweede deel van de bijeenkomst ingegaan op de rol van de gesprekspartners en was er ruimte voor vragen. Van de gesprekspartners werd gevraagd om bij minstens twee dialoogbijeenkomsten hun persoonlijke ervaringen rondom thema's als discriminatie, coming-out en leefstijlen te delen met de deelnemers van het project. Daarnaast was het belangrijk dat gesprekspartners elkaar ook leerden kennen. Gesprekspartners hebben waardebonnen ontvangen voor hun deelname aan de dialoogbijeenkomsten.

Beoordeling

De gesprekspartners zeiden bij de evaluatie dat zij vooraf meer informatie hadden willen ontvangen. Daarnaast lieten de trainers weten dat ook zij graag bij deze informatieavond aanwezig hadden willen zijn. Dat had een mogelijkheid geboden om met elkaar kennis te maken zodat de trainers wisten wie zij konden verwachten tijdens de dialoogbijeenkomsten.

7.3. Intervisiebijeenkomsten

Kort na de eerste bijeenkomsten meldden de trainers behoefte te hebben om ervaringen met elkaar uit te wisselen. Zij hadden praktische vragen over de inhoud en over de methode van het Dialoogproject. Dat was aanleiding om twee intervisiebijeenkomsten te organiseren.

Uitvoering

Tijdens de intervisiebijeenkomsten hebben de trainers hun ervaringen of dilemma's verteld aan de hand van open vragen of een vooraf ingediende casus. Vervolgens werd het probleem geformuleerd waarna er een oriëntatie en een analyse plaatsvond. Aan de orde kwam onder meer: omgaan met weerstand, de rol van de trainer bij het behouden van een veilige werksfeer en bij het aan het denken zetten van de jongerenwerkers, en tenslotte het borgen van de resultaten.

Beoordeling

Tijdens de eerste intervisiebijeenkomst is lang stil gestaan bij praktische vragen en aanvullingen ten behoeve van het project waardoor er minder tijd overbleef om inhoudelijke kwesties te bespreken. Veel van de praktische vragen en aanvullingen waren ook bedoeld voor de organisatie. De trainers gaven tijdens de evaluatiegesprekken aan dat zij de intervisiebijeenkomsten nuttig vonden.

Interview stagiair SJA

Aan het begin

Heb je eerder met het thema homoseksualiteit iets gedaan binnen werk en/of opleiding?

Nee, helemaal niet. Dit is de eerste keer.

Wat vind je ervan om mee te doen?

Ik vind het wel wennen. Toen ik hoorde dat we hieraan mee gingen doen wist ik niet wat ik moest verwachten. Ik kijk de kat uit de boom. Toen ik de trainer voor het eerst zag had ik niet gedacht dat hij homo is. Meestal kan ik mensen wel scannen, maar bij hem zag ik het niet. Tijdens het individuele gesprek dat ik met hem heb gevoerd, heb ik wat dingen aan hem gevraagd. Bijvoorbeeld wat zijn familie ervan vindt. Hij vertelde dat hij zijn broer een tijd niet heeft gezien daardoor. Ik ging mezelf afvragen hoe ik zou reageren. Ik weet dat ik voor 100% hetero ben, maar ik ben wel nieuwsgierig naar de verhalen van deze mensen. Wat er zich in die wereld afspeelt. Het gesprek met homoseksuele mensen is voor mij nog onbekend terrein.

Kun je binnen je werk iets met dit thema denk je?

Jazeker. Tijdens de introductiebijeenkomst kwam ter sprake dat meiden uit Zuidoost steeds vaker zeggen dat ze lesbisch zijn. Ik zie dat ook. Vroeger kwamen ze niet zo snel uit de kast. Nu zeggen de meiden: "we zijn pot en daar zijn we trots op".

En homovijandigheid speelt ook. Vroeger moest je bij mij niet aankomen met homo's of lesbo's. Nu ik ouder ben (26) heb ik een meer *open mind*. En weet ik dat het echt machogedrag is. Als jongerenwerker kun je jongeren meer bewust maken. Laten zien dat je respect moet hebben voor deze mensen en dat je mensen in hun waarde moet laten.

Wat zou je graag willen leren?

Ik zou een beter inzicht willen krijgen in wat er in hun leven afspeelt. Ik heb nu wel meer een *open mind*, maar dan kan ik nog toleranter zijn dan ik nu ben. Ik zou nu ook wel vriendschappen aankunnen met homoseksuelen. Alleen moeten ze niet denken dat ze mij kunnen switchen. Je moet elkaar respecteren.

Wat verwacht je van de dialoogbijeenkomsten en trainingsbijeenkomsten?

Ik ben benieuwd naar Turkse en Marokkaanse homo's. Aan het begin zag ik het niet zo zitten om aan deze training mee te doen. Maar ik begrijp mijn manager wel. Het is belangrijk. Stel je voor dat er een jongere hier binnenloopt en voor zijn gevoelens uitkomt. Wat doe je dan? Het is wel belangrijk dat je tolerant kan zijn, ook in het dagelijks leven.

Halverwege

Voldoet de training tot nu toe aan je verwachtingen?

Ik ben nu gewend aan het thema en ben al een hele stap verder. Ik vond het wel jammer dat er tijdens onze dialoogbijeenkomsten geen Turkse of Marokkaanse homo's zijn gekomen. Ik wil weten hoe zij het ervaren vanuit hun culturele achtergrond. Voor een autochtoon is het makkelijker te accepteren.

Wat is je opgevallen?

Het zijn interessante thema's om met elkaar te bespreken. Je komt te weten hoe anderen denken en hoe anderen kijken. En je wordt door anderen geprikkeld, dat is leerzaam. Normaal wordt er nooit echt over gesproken. Ik vind het stoer dat de gesprekspartners zo openlijk over hun seksuele geaardheid

kunnen praten. Ze kennen geen schaamte. Door de verhalen leer ik meer tolerant te zijn. Het zijn ook mensen, je moet elkaar accepteren.

Weet je al wat je in je werkpraktijk ermee kunt?

Je kunt als jongerenwerker jongeren meer bewust maken en ze leren om tolerant te zijn. En als een homoseksuele jongere naar je toe komt, kun je luisteren en het proberen te begrijpen. Je kunt iemand helpen. Je werkt met jongeren en het komt voor. Ik vind dat er meer voorlichting gegeven moet worden. Je hoort wel veel, maar vaak klopt de informatie niet.

Verder vind ik dat scholen ook veel meer met dit thema zouden moeten doen. Je moet jongeren op jonge leeftijd al kennis laten maken met homoseksualiteit. Ik heb zelf niks meegekregen over dit soort thema's.

Hoe vind je het om dit project met het team te volgen?

Ik vind het interessant en leuk. Iedereen is open. Collega's zien op deze manier ook een andere kant van elkaar. Je leert elkaar beter kennen en komt met elkaar op een lijn.

Aan het einde van het project

In hoeverre heeft het traject voldaan aan jouw verwachtingen?

Ik had vooraf niet echt verwachtingen. Ik snapte niet zo goed waarom ik moest deelnemen aan dit traject. Ik moest er ook echt inkomen. Maar ik merkte al snel dat ik het leuk en interessant vond toen ik mee ging doen.

Wat heb je geleerd?

Ten eerste heb ik geleerd dat homoseksuele mensen normale mensen zijn. Het is niet zo beangstigend als ik dacht. En ik ben nog toleranter geworden. Ik ga het nu toepassen binnen mijn stage en werk. Eigenlijk ga ik het gewoon toepassen in mijn hele leven. Ik heb geleerd hoe ik nu dit onderwerp bespreekbaar kan maken. Ik ben wel van plan om op mensen af te stappen om gesprekken te voeren.

Welke onderdelen spraken jou het meeste aan?

Vooral de dialoog over discriminatie. Tijdens dit gesprek heb ik gehoord wat collega's en gesprekspartners hebben meegeemaakt rondom discriminatie. Er werden verhalen verteld door mensen die gediscrimineerd werden vanwege hun etnische afkomst of vanwege hun seksuele geaardheid. Verder vond ik de geschiedenis over homoseksualiteit interessant.

Heb je voldoende informatie?

Ik heb mijn certificaat! Dus ik heb goed meegewerkt en ik ben bereid om met dit thema aan de slag te gaan.

8. Conclusies en aanbevelingen

In de voorafgaande hoofdstukken is beschreven hoe het Dialoogproject 'Jongerenwerk en homoseksualiteit' in de loop van 2009 in vier pilots in Amsterdam is uitgevoerd met ruim vijftig jongerenwerkers.

In die uitvoering zijn waardevolle inzichten naar voren gekomen, niet alleen in het succes van deze aanpak, maar ook in mogelijke verbeterpunten. Wat valt er te concluderen? En welke aanbevelingen kunnen we doen?

8.1. Conclusies

- *Het effect is veelbelovend*

Het Dialoogproject heeft in elk van de pilots veelbelovende effecten teweeg gebracht. In bijna alle pilots bestond aanvankelijk een meer of minder afwerende houding: zowel werkers als managers vroegen zich openlijk af of al die aandacht voor homoseksualiteit wel zo nodig was. Ook werd het probleem soms gebagatelliseerd ('*We hebben er niet zoveel mee te maken*') of men nam een onprofessionele houding aan ('*Persoonlijk vind ik dat het een ziekte is*'). In de eerste bijeenkomsten was het dan ook soms rumoerig en heerste er hier en daar zelfs een antistemming. Die afwerende houding heeft overal plaats gemaakt voor begrip onder de deelnemers en een grotere ontvankelijkheid voor het probleem van de homovijandigheid.

Het denken over homoseksualiteit in het jongerenwerk is verrijkt. Het Dialoogproject heeft de gevoeligheid van de deelnemende jongerenwerkers voor homoseksualiteit vergroot. Er is meer discussie ontstaan over signalen uit de praktijk. Zo schijnt er in het stadsdeel Zuidoost op het moment een trend onder meiden te zijn om lesbisch te zijn of te worden. Veel meiden 'zeggen' dat ze lesbisch zijn en de betrokken jongerenwerkers vragen zich af hoe dat komt. De media zou hier volgens deelnemers invloed

op kunnen hebben. Het kan ook zijn dat deze meiden zich door een lesbisch 'profiel' als '*hard to get*' aantrekkelijker proberen te maken voor jongens. Een andere verklaring kan zijn dat ze zich op deze manier afkeren van de machocultuur onder jongens. En daarnaast kan het natuurlijk zijn dat door een toename van sociale acceptatie meiden er eerder voor uitkomen dat ze homoseksuele gevoelens hebben. Het is goed dat zulke mogelijke verklaringsgronden onderwerp van discussie kunnen zijn in het jongerenwerk.

Een waarschuwing is echter op zijn plaats: het praktische effect moet nog blijken. In dit Dialoogproject waren geen jongeren betrokken. Dat jongerenwerkers meer begrip voor het probleem hebben gekregen, betekent nog niet automatisch dat ook jongeren zich anders zullen gedragen. Daarvoor is het noodzakelijk dat de dialoog wordt voortgezet tussen jongerenwerkers en jongeren en tussen jongeren onderling. Dat effect zal nog nader in kaart moeten worden gebracht.⁴

Door de dialoogbijeenkomsten is niet alleen het beeld van de jongerenwerkers veranderd ten opzichte van homoseksuele mannen en vrouwen, ook het beeld van de homoseksuele gesprekspartners ten opzichte van jongerenwerkers is verbreed en genuanceerder. Homoseksuele mannen en vrouwen hebben vaak weinig contact met jongerenwerkers. Een neveneffect is dat binnen de homogemeenschap de dialoog is gestimuleerd en er niet meer alleen in stereotypen gedacht wordt over jongeren en jongerenwerkers. Er is een nieuwe gemeenschappelijkheid ontstaan op basis van het besef dat zowel homoseksuelen als jongeren beide slachtoffer kunnen zijn van discriminatie.

Conclusies en aanbevelingen

“Ik was aan het begin heel zenuwachtig. Ik vond het eng om in deze groep te vertellen dat ik homo ben. Toen we in kleine groepjes uiteen gingen ben ik bewust bij twee jongerenwerkers gaan zitten, waar ik in het dagelijks leven wellicht wel een blokje voor om zou lopen. Het voeren van de dialoog heeft veel impact op mij gehad. Het was een heel bijzondere ervaring.” (een gesprekspartner)

- *Uiteenlopende succesfactoren droegen bij aan dat succes*

Voor die veelbelovende effecten zijn uiteenlopende succesfactoren aan te wijzen. We noemen de belangrijkste:

- Door de introductie, de persoonlijke gesprekken en de voorlichtingsbijeenkomst kregen de deelnemende jongerenwerkers de kans om *antwoorden* te krijgen op vragen. Dat deed de onwetendheid afnemen en er ontstond een gezamenlijke taal.
- De jongerenwerkers maakten tijdens de dialoog een *persoonlijke confrontatie* mee met homoseksuele mannen en vrouwen. Dat droeg sterk bij aan het afnemen van onbemindheid door onbekendheid. Door de dialooggesprekken werden de gemeenschappelijke delers zichtbaar, men leerde elkaar kennen en ging voorbij aan stereotiep denken.
- Zowel de trainers, de gesprekspartners als de deelnemende jongerenwerkers bleken in voldoende mate te beschikken over *humor*. Dat maakte dat het onderwerp iets van zijn zwaarte verloor.
- Ook het vertonen van een *documentaire* bleek bij te dragen: van een bijna etnisch-politieke kwestie werd homoseksualiteit een algemeen menselijk verschijnsel waaraan je plezier, maar ook verdriet kunt beleven. Een van de verworven inzichten was, dat er ook onder homoseksuelen verschillen en zelfs tegenstellingen bestaan. De homoseksuele wereld verloor zo zijn monolithische karakter: homo's bleken ook maar gewone mensen.

- Belangrijk bleek in dat verband ook dat er onder de *gesprekspartners* voldoende *diversiteit* bestond: jong en oud, man en vrouw, en verschillende etnische achtergronden.
- Een paradoxale succesfactor bleek te liggen in het bestaan van al dan niet openlijke *weerstand tegen homoseksualiteit* onder de deelnemers. Die bood in de meeste pilots een goed aangrijpingspunt voor het aangaan van de dialoog.
- Van groot belang bleek te zijn dat de bijeenkomsten niet werden gehouden op een trainingscentrum 'op de hei' maar op de eigen locatie: in het jongeren centrum. Dat maakte dat de jongerenwerkers een 'thuiswedstrijd' speelden en bovendien het probleem meteen indringend in huis hadden.

- *Diversiteit is een goede insteek, maar het mag geen alibi worden*

In het Dialoogproject was *diversiteit* een belangrijke insteek. Homovijandigheid werd steeds benaderd als iets dat haaks stond op de erkenning van het bestaansrecht van verschil tussen mensen: etnisch, seksueel, politiek enzovoort. Die insteek bleek enerzijds een succes: juist de nadruk op diversiteit tussen mensen op verschillende dimensies maakte dat de acceptatie van homoseksualiteit groeide, ook bij jongerenwerkers die aanvankelijk betoogden dat 'het' niet voorkwam of van het geloof 'nu eenmaal niet mocht'. Anderzijds bleek de insteek via diversiteit soms ook riskant. Tijdens de sessies bood ze soms de ruimte voor een omkering: moslimjongeren werden voorgesteld als argelozes slachtoffers van homoseksuelen, die onvoldoende respect hadden voor hun etnische, religieuze of seksuele identiteit. Voor die omkering is empirisch geen steun te vinden: er zal wel eens geweld plaatsvinden tegen moslimjongeren, maar van 'moslimrammen' door homoseksuelen is geen sprake. Interessant was daarnaast dat de insteek van diversiteit in sommige gevallen ook gedachten aan nieuwe, onver-

wachte vormen van solidariteit opriep. Zo betoogden sommige jongerenwerkers dat de overeenkomst tussen moslimjongeren en homoseksuelen is dat ze beiden gediscrimineerd worden door een blanke, heteroseksuele meerderheid. Juist die nieuwe vorm van solidariteit (elders wel benoemd als een 'regenboogcoalitie') brengt een zwakte aan het licht van de insteek via diversiteit: de specifieke problemen van homoseksuelen kunnen erdoor worden verdoezeld: we zijn immers allemaal anders en alle minderheden hebben last van meerderheden.

- *Professionaliteit rondom dit thema is in het jongerenwerk zwak ontwikkeld*
Het Dialoogproject heeft een zwakte van het jongerenwerk aangetoond: de geringe professionaliteit met betrekking tot dit thema.

- Zo waren er jongerenwerkers die in de introductiebijeenkomsten stelden dat homoseksualiteit bij hun jongeren niet voorkwam en dus geen probleem was. Bij een goed ontwikkelde professional zou de afwezigheid van homoseksuele jongeren geleid hebben tot alertheid: kennelijk voelen ze zich niet thuis en is er sprake van al dan niet subtiele uitsluitingsmechanismen. Dat is overigens niet alleen een opdracht aan professionals op uitvoeringsniveau: ook het management van de instellingen heeft hierin een verantwoordelijkheid.
- Ook waren er jongerenwerkers die erop wezen dat in de islam homoseksualiteit 'nu eenmaal niet mag'. Bij een goed ontwikkelde professional zou zo'n verbod op religieuze grond reden voor zorg zijn geweest: hoe kunnen we jongeren dan toch voldoende ruimte geven om hun gevoelens te exploreren?
- Laatste voorbeeld: er waren jongerenwerkers die vonden dat ze (latent) homoseksuele jongeren niets te bieden hadden omdat ze zelf nu eenmaal heteroseksueel waren. Ook dat duidt op het ontbreken van een goed ontwikkelde beroepshouding. Stel je eens voor dat een schuldhulpverlener een soortgelijke redenering zou toepassen: ik heb mensen in armoede niets te bieden omdat ik zelf geld genoeg heb... Of een groepswerker in de jeugdzorg: ik heb probleemjongeren weinig te bieden want ik ben harmonieus opgegroeid...

Het jongerenwerk en de managers, beleidsmakers en financiers daaromheen hebben die gebrekkige professionaliteit met betrekking tot homoseksualiteit voor een deel aan zichzelf te danken. Enkele jaren geleden werd met schrik geconstateerd dat er een kloof bestond tussen de merendeels blanke jongerenwerkers en de jongeren die merendeels een andere etnische achtergrond hadden. Om die kloof te dichten is geïnvesteerd in het versneld opleiden van jongerenwerkers met eenzelfde etnisch-

Conclusies en aanbevelingen

culturele achtergrond als de jongeren. Als het sterke punt van deze jongerenwerkers uit de doelgroep werd gezien, dat zij over dezelfde culturele bagage beschikten als de jongeren met wie zij werkten. Dat zou het mogelijk maken om de kloof te overbruggen. Dat moge zo zijn – het heeft er kennelijk hier en daar ook toe geleid dat er minder scherp gelet is op de professionele vereisten. In dit opzicht zijn naast de instellingen en de overheden ook de opleidingen – zowel MBO als HBO – in gebreke gebleven.

“Binnen de onderwijsorganisaties komt het thema diversiteit nauwelijks ter sprake. Het is binnen de hogeschool een gevoelig onderwerp. Vanuit de sociaal-agogische opleidingen worden vakken gegeven zoals ‘Homoseksualiteit en religie’. Opvallend is dat vooral vrouwelijke studenten zich hiervoor inschrijven.” (docent hogeschool)

Veel deelnemers wezen erop dat zij tijdens hun opleiding niet of nauwelijks te maken hebben gekregen met seksuele diversiteit.

“Ik ben in Nederland opgegroeid en Marokkaans islamitisch opgevoed en ik weet echt niet hoe ik met dit thema moet omgaan. Wij hebben hierover nooit iets geleerd. Dit is de eerste keer. Ik heb nooit gedacht dat homoseksualiteit een identiteit zou zijn.” (een jongerenwerker)

Vervolgens is er ook in de praktijk van het jongerenwerk te weinig aandacht voor de ontwikkeling van de professionaliteit op dit gebied.

“Er was nooit een directie die mij over homoseksualiteit iets vroeg. Wij moesten de jongeren helpen aan een baan en voorkomen dat ze in de criminaliteit terechtkomen.” (een jongerenwerker)

Dat is des te ernstiger omdat veel jongerenwerkers sterk verbonden zijn met hun doelgroep en grotendeels dezelfde culturele bagage hebben. Het bespreekbaar maken en zelfs accepteren van homoseksualiteit kan hen in een isolement brengen ten opzichte van ‘hun’ jongeren. Indringender dan andere jongerenwerkers komen zij voor een dilemma te staan: kiezen ze voor de normen en waarden van hun doelgroep of voor die van hun beroep?

- *Tegengaan van homovijandigheid bleek een zaak van de hele instelling*

Het Dialoogproject was vooral gericht op jongerenwerkers zelf. Een sterk punt was daarbij dat zij in hun context werden benaderd: geen losse tweedaagse training op de hei waarna ze weer terug moeten naar hun eigen wijk, maar in teamverband, waar mogelijk ook met andere collega's. Duidelijk werd echter ook dat het tegengaan van homovijandigheid meer vergt dan alleen

een alertere inzet van jongerenwerkers: de hele instelling en ook de beleidsmakers daaromheen moeten en kunnen daaraan bijdragen.

In enkele pilots was deelname aan het project verplicht gesteld. In het begin leidde dat bij enkele deelnemers tot een antihouding: we doen mee omdat we moeten, maar verwacht van ons geen inzet. Gaandeweg groeide ook bij deze jongerenwerkers echter het begrip voor homoseksualiteit en de bereidheid iets te ondernemen tegen homovijandigheid. Zonder de verplichting van hogerhand was dat effect niet bereikt. Daarmee willen we niet zeggen dat deelname altijd verplicht gesteld dient te worden. Wél dat het goed is dat de deelnemers weten dat de hele instelling – collega's en management – de urgentie van het probleem deelt.

“Een aantal jongerenwerkers is na het project serieus na gaan denken over dit thema. Ze hebben er veel van geleerd. Ook de organisatie is bewuster met dit thema aan de slag gegaan. We laten bijvoorbeeld tijdens sollicitatiegesprekken dit thema ter sprake komen.” (een leidinggevende)

- *Enkele kinderziekten vragen om een oplossing*
Er deden zich in de praktijk van de pilots enkele kinderziekten voor, die in een vervolg rechtgezet moeten worden. De belangrijkste:
 - De trainers waren niet altijd tegen hun taak opgewassen. Juist door de beladenheid van het onderwerp was de inzet van een zwaar kaliber rainer van groot belang. Zij moeten immers voldoende overwicht hebben, goed met weerstand kunnen omgaan, en voldoende weet hebben van de praktijk van het jongerenwerk om niet te schrikken van oprispingen van homovijandigheid. Ze moeten bovendien een (tweezijdig) dialoogproces kunnen begeleiden. Dat stelt eisen aan de werving en aan de train de trainer bijeenkomsten. Belangrijk is dat de trainers vooraf goed worden geïnformeerd over de klus waaraan ze gaan beginnen.
 - Een gebrek aan diversiteit in de groepen (te veel witte of juist te veel allochtone deelnemers) en onder de gesprekspartners maakte het soms moeilijk om diversiteit aanschouwelijk te maken.
 - Het was de deelnemende jongerenwerkers niet altijd duidelijk dat ze niet aan een training deelnamen, maar aan een dialoogproject. Dat uitte zich onder meer in een aanhoudende roep om praktisch bruikbare tools.
 - Soms namen de trainers te veel verantwoordelijkheden op zich, waardoor de deelnemende jongerenwerkers een afwachtende houding aannamen.

Conclusies en aanbevelingen

8.2. Aanbevelingen

Uiteraard moeten die kinderziektes worden verholpen. Belangrijker en van een andere orde zijn de volgende zes aanbevelingen:

- Pas dit Dialoogproject structureel toe in het Amsterdamse jongerenwerk. De ervaringen in de pilots zijn positief genoeg om die uitbreiding te legitimeren.
- Onderzoek of soortgelijke projecten ook zinnig zijn in andere deelsectoren waar met jongeren wordt gewerkt, zoals sport, onderwijs en jeugdzorg.
- Zorg dat de hogere en middelbare beroepsopleidingen in hun reguliere curriculum meer aandacht besteden aan seksuele diversiteit.
- Zorg dat het bestrijden van homofobie een zaak is van de hele institutionele context van het uitvoerend jongerenwerk:
 - Bij de instelling: is de programmering in dat opzicht adequaat? En het personeelsbeleid? Biedt het management voldoende dekking?
 - Bij de financier: is de visie en het beleid helder? Zijn gewenste *output* en *outcome* helder gecommuniceerd?
- Focus niet automatisch op de al dan niet door Koran of Hadith gelegitimeerde negatieve houding van Marokkaanse jongeren. Ook jongeren met andere legitimaties zijn homofob.
- Houd goed in het oog of de nieuwe aanpak volgens het Dialoogproject het gewenste effect heeft in de output (programmering, huisregels) en in de outcome (minder geweld tegen homo's, een veiliger onderdak voor homoseksuele jongens en meiden).

“De samenleving heeft de homo-emancipatie verwaarloosd. Het is een kansrijk project, omdat het daadwerkelijk een bouwsteen vormt voor het weer oppakken van homo-emancipatie in het jeugdwerk. We moeten voorkomen dat nog meer homo's gediscrimineerd worden. Ik denk dat het goed is om in te steken op de professionaliteit van jongerenwerkers. Ik ben voor om deze methode breder in te zetten.” (stadsdeelraadslid Westerpark).

Colofon

Het Dialoogproject jongerenwerk en homoseksualiteit is een beschrijving van een methodiek van Youth Spot, COC Amsterdam en Marten Bos

Uitgave Domein Maatschappij en Recht, Hogeschool van Amsterdam, 2009

In opdracht van Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling Amsterdam

Teksten Nico de Boer, Jolanda Sonneveld, Sebastian Abdallah, Sharog Heshmat Manesh en Antoinette Bos

Tekstsuggesties COC Amsterdam en Marten Bos

Eindredactie Sandra Wüst

Fotografie Mike de Kreek

Opmaak Vlieghe Media, Amsterdam

Druk Drukkerij Hub. Tonnaer b.v.

Homoseksuelen hebben regelmatig last van agressie door jongeren. Hoe kunnen jongerenwerkers beter openstaan voor homoseksualiteit en optreden tegen homovijandigheid? In de loop van 2009 zijn tientallen Amsterdamse jongerenwerkers getraind volgens de methode 'Dialoog Jongerenwerk en homoseksualiteit'. Dit boekje doet met een methodiekbeschrijving verslag van dat Dialoogproject.

Een leidinggevende:

"Een deel van de jongerenwerkers had aanvankelijk veel weerstand tegen de training. Daar ben ik wel van geschrokken."

Een homoseksuele gesprekspartner:

"Aan het begin van de training hadden de jongerenwerkers een afwijzende houding. Aan het einde voelde ik dat de muur gebroken was. We waren dicht bij elkaar gekomen."

Een jongerenwerker:

"Ik heb er veel over nagedacht en ook wel wat geleerd. Dat je het bespreekbaar kunt maken en iedereen zijn mening kan geven."

Praktijk- en onderzoekscentrum De Karthuizer
Youth Spot, expertisecentrum voor het Amsterdamse jongerenwerk
Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
Telefoon: 020 - 548 82 39
www.karthuizer.hva.nl

Hogeschool van Amsterdam
Maatschappij en Recht

Gemeente Amsterdam
Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling